

KTTO EKONOMİ BÜLTENİ



2025 III. ÇEYREK
Temmuz-Ağustos-Eylül

KTTO EKONOMİ BÜLTENİ

SAYI: 18

DÖNEM: 2025 3. ÇEYREK



KIBRIS TÜRK TİCARET ODASI

Adres: 90, Bedrettin Demirel Caddesi, Lefkoşa - KKTC

Tel.: 0392 228 37 60 Faks: 0392 228 30 89

E-Posta: ktto@ktto.net

İÇİNDEKİLER

GRAFİKLER	2
TABLolar	2
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	3
2. KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM.....	6
3. KKTC, TÜRKİYE VE GKRY EKONOMİLERİNİN GÖRÜNÜMÜ	7
3.1. Büyüme.....	7
3.2. İstihdam	9
3.3. Dış Ticaret Dengesi.....	11
3.4. Enflasyon	13
3.5. Bütçe	15
3.6. Bankacılık.....	19
3.7. Turizm	21
4. PİYASALARDAKİ GELİŞMELER	24
4.1. Döviz	24
4.2. Petrol Fiyatları.....	24
4.3. Faizler	25
5. YAPISAL REFORM GÜNDEMLERİ	27
6. KTTO POLİTİKA ÖNERİLERİ	29

GRAFİKLER

Grafik 1: Küresel Ekonomik Görünüm Tahminleri	6
Grafik 2: İşsizlik oranı (%).....	5
Grafik 3: Karşılaştırmalı Büyüme Oranları (%).....	7
Grafik 4: Karşılaştırmalı Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)	8
Grafik 5: Karşılaştırmalı İşsizlik Oranları (%).....	9
Grafik 6: Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları (%).....	10
Grafik 7: Karşılaştırmalı İstihdam Oranları (%).....	11
Grafik 8: Karşılaştırmalı İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%).....	11
Grafik 9: KKTC İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)	12
Grafik 10: Türkiye İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)	13
Grafik 11: GKRY İthalat ve İhracat Seyri (Mil. Avro)	13
Grafik 12: KKTC'nin Enflasyon Gelişim Seyri (%)	14
Grafik 13: Karşılaştırmalı Enflasyon Oranları (%).....	14
Grafik 14: Karşılaştırmalı Bütçe Açığının GSYİH'ya Oranı (%).....	16
Grafik 15: KKTC Mahalli Gelirlerin Yerel Giderleri Karşılama Oranı (%).....	16
Grafik 16: KKTC'de Yerel Açık - GSYİH Oranı (%).....	18
Grafik 17: Kredi/Mevduat Oranı (%).....	21
Grafik 18: KKTC Gelen Yolcu, Konaklayan Kişi ve Geceleme Sayısı (2019-2025)	21
Grafik 19: 2014-2025 Ortalama Döviz Kurları	24

TABLOLAR

Tablo 1: KKTC'nin 2023-2024 Dış Ticaret Dengesi.....	12
Tablo 2: İhraç Edilen Başlıca Ürünler	12
Tablo 3: İthal Edilen Başlıca Ürünler	12
Tablo 4: Türkiye'nin 2024-2025 Dış Ticaret Dengesi.....	13
Tablo 5: GKRY'nin 2024-2025 Dış Ticaret İstatistikleri.....	13
Tablo 6: Ana Mal Grupları Değişim (%).....	15
Tablo 7: 2024-2025 Yerel Bütçe Açık/Fazla	17
Tablo 8: GKRY 2024 ve 2025 Yılı Bütçe Gelir ve Giderleri.....	19
Tablo 9: Bankacılık Aktif/Pasif Bilançosu (Mil. TL)	20
Tablo 10: Aktif/Pasif Bilançosu (Değişim, %)	20
Tablo 11: Toplam Krediler (Milyon TL)	20
Tablo 12: Toplam Krediler (Değişim %).....	20
Tablo 13: Toplam Mevduatlar (Milyon TL).....	21
Tablo 14: Toplam Mevduatlar (Değişim %)	21
Tablo 15: KKTC Merkez Bankası Yıllık Mevduat Faiz Oranları (%)	26
Tablo 16: KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklara Uygulanan Faiz Oranları (%).....	26

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

2025'in üçüncü çeyreği küresel ölçekte ekonomik dayanıklılığın ve toparlanmanın kısmen sürdüğü bir dönem olmuştur. Bu dönemde merkez bankalarının daha destekleyici politikaları göze çarpmaktadır.

Uzun bir zamandır gündemde olan jeopolitik gelişmelerin de küresel ticareti etkilediği belirtilmektedir.

2023 yılı sonlarında başlayan Orta Doğu'daki gerilimlerin devam etmesi ve Rusya-Ukrayna savaşı da küresel ekonomik dengesizlikleri artırmıştır.

ABD'nin uygulayacağı gümrük tarifelerinin de küresel ekonomide belirsizliklere yol açacağı belirtilmiştir.

2025 yılı küresel büyüme OECD, IMF ve Dünya Bankası tarafından sırasıyla %2,9, %2,8 ve %2,3 olarak tahmin edilmektedir.

KKTC ekonomisi zor bir süreçten geçmektedir. Bütçedeki yapısal sorunlar, iç ve dış borç stoku, kamu reformunun halen hayat bulamamasının sebep olduğu verimsizlikler gibi yıllardır bir türlü köklü reformlarla çözüm üretilmediğimiz yapısal sorunlarımız vardır. Bu sıralananlar yapısal sorunların sadece bazılarıdır. Bu kronikleşmiş yapısal sorunlar zaman zaman dünyayı etkileyen krizler veya gelişmelerle birlikte KKTC ekonomisini daha da derinden etkilemektedir.

Örneğin, 2022 yılı itibariyle içinde bulunduğumuz yüksek enflasyon süreci ekonominin tüm sektörlerini olumsuz olarak etkilemeye devam etmektedir. Başta, iş gücü, enerji ve hammadde maliyetleri olmak üzere mal ve hizmet üretim maliyetlerinde

artışlar rekabet edebilirliği neredeyse imkansız kılmaktadır. Henüz güçlü bir toparlanma sağlamaya yönelik politikalar ortaya konmuş değildir. Her zaman ama özellikle de böylesi zor dönemlerde pahalılıkla mücadelede doğru, etkin ve sürdürülebilir politikalar belirlenmesi gerekmektedir.

KKTC, İstatistik Kurumu verilerine göre, 2021 yılında %3,9 oranında büyüme göstermiştir. 2022 yılında olumsuz ekonomik gelişmelere rağmen KKTC ekonomisi %13,3 oranında büyümüştür. 2023 yılı büyüme oranı ise %7,3 olmuştur. 2024 yılında GSYİH reel büyüme oranı %8,5 olarak açıklanmıştır.

KKTC İstatistik Kurumu Hanehalkı İşgücü Anketlerine göre, 2021 yılında KKTC'deki işsizlik oranı %7,8 ve 2022 yılında %6,3 olarak hesaplanmıştır. 2023 yılı sonunda ise işsizlik oranı %5,1'e gerilemiştir. 2024 yılında ise işsizlik oranı %4,9 olarak açıklanmıştır.

KKTC'de istihdam oranı 2019 yılında %48,1 iken; 2020 yılında %45,9'a ve 2021 yılında ise %40,4'e gerilemiştir. 2022 yılında ise yeniden yükselişe geçerek %46'ya ve 2023 yılında %48,3'e ulaşmıştır. KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre 2024 yılında istihdam oranı %50,5 olarak hesaplanmıştır.

KKTC'de 2020 yılında işgücüne katılım oranı %51,1 iken; 2021 yılında %43,8'e gerilemiştir. 2022 yılında ise %49,1'e ve 2023 yılında %50,9'a yükselmiştir. KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre 2024 yılında işgücüne katılım oranı %53,1 olarak hesaplanmıştır.

KKTC'deki genç işsizlik oranı 2021 yılında %21,4 iken 2022 yılında %19,2'ye ve 2023 yıl

sonunda %14,9'a gerilemiştir. KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre 2024 yılı genç işsizlik oranı %16,9 olarak hesaplanmıştır.

2020 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %8,1 oranında hesaplanmıştır. 2021 yılında da bu oran %8,6 olmuştur. KKTC Ticaret Dairesi verilerine göre, 2022 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %6,2'ye gerilemiştir. 2023 yıl sonunda ise bu oran %6,3'e yükselmiştir. DPÖ Dördüncü Kalkınma Planı (2025-2029)'a göre 2024 yılında KKTC'de ihracatın ithalatı karşılama oranı %6,1 olarak tahmin edilmiştir.

2022 yılı Şubat ayında başlayan Rusya-Ukrayna savaşıyla yaşanan küresel enflasyon KKTC ekonomisini de derinden etkilemiştir. 2022 yılı sonunda yıllık enflasyon %94,51 olarak gerçekleşmiştir. 2023 ve 2024 yılları sonunda yıllık enflasyon azalarak sırası ile %83,63 ve %53,29 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılı ilk çeyrek sonunda enflasyon oranı %43,48 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda enflasyon oranı ise %39,20 olarak gerçekleşmiştir.

KKTC için mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2021 yılında %74,7 iken bu oran 2022 yılında %78,9'a yükselmiştir. 2023 yılında ise bu oran %84,2 olarak hesaplanmıştır. 2024 yılı sonu mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %80,8 olarak hesaplanmıştır. 2025 ilk çeyreğinde ise bu oran %91,8 olmuştur. 2025 ikinci çeyrek sonunda bu oran %79,5 olmuştur. 2025 üçüncü çeyreğinde ise bu oran %81,5 olmuştur.

2023 yılı sonunda 228 milyar 721 milyon TL olan aktif büyüklük, 2024 yılı sonunda %44,1 artış göstererek 329 milyar 507 milyon TL'ye ulaşmıştır. Aktif büyüklük 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda 448 milyar 310 milyon TL olmuştur. Toplam brüt krediler son çeyrekte %7,7 ve son bir yılda %49,8 artarak 181 milyar 850 milyon TL olmuştur.

Mevduatlar son çeyrekte %8,4 ve son bir yılda %44,1 artarak 346 milyar 983 milyon TL'ye ulaşmıştır. Görüleceği üzere son bir yılda mevduatlar, diğer bir deyişle tasarruflar, kredilerden diğer bir deyişle yatırımlardan ve hane halkı harcamalarından daha az artmıştır. Bu durum ekonominin hızlandığını göstermektedir. Bankaların öz kaynakları son çeyrekte %15,2 ve son bir yılda %76,2 artarak 51 milyar 495 milyon TL'ye ulaşmıştır.

KKTC'de 2024 yılında ise bir önceki yıla göre gelen yolcu sayısında %19,1, konaklama sayısında %9,9 ve geceleme sayısında %3,6 oranında artış olmuştur.

2025 yılı Ocak-Eylül ayları arasında KKTC'ye gelen yolcu sayısı (KKTC uyruklular hariç) 2024 yılı aynı döneme göre %18,9 oranında artarak 1.887.840 olmuştur. Bahsi geçen dönemde konaklayan kişi sayısı 2024 yılı aynı döneme göre toplam %9,5 oranında artmış, geceleme sayısı ise 2024 yılı aynı döneme göre toplam %2,6 oranında artmıştır.

2021 yılında ise Türkiye ekonomisi, %11,4 oranında büyüyerek kriz sonrası toparlanmanın güçlü biçimde sürdüğünü göstermiştir. Ancak, 2021 yılı üçüncü çeyrek sonunda, para politikasındaki belirsizlikler ve döviz rezervlerindeki azalma dövizde ciddi dalgalanmalara neden olmuş ve bu durum fiyat istikrarsızlığı ve yüksek enflasyona yol açmıştır. 2022 yılında yaşanan küresel enflasyon ve tedarik krizi nedeniyle Türkiye ekonomisi zorlu bir dönemden geçmiştir. TÜİK verilerine göre, 2022 yılında %5,5 oranında büyüme görülmüştür. Türkiye ekonomisi 2023 yılında ise %5,1 oranında büyüme göstermiştir. 2024 yılı sonunda ise büyüme oranı %3,2 olmuştur. Türkiye 2025 ilk çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %2,0 artmıştır. TÜİK verilerine göre Türkiye 2025 yılı ikinci çeyrek GSYİH büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %4,8 oranında artmıştır.

Türkiye 2025 yılı üçüncü çeyreğinde GSYİH bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,7 oranında artmıştır.

GKRY ekonomisi, 2021 yılında %11,4 ve 2022 yılında %7,2 oranında büyüme kaydetmiştir. GKRY 2023 yılı sonunda ise %2,8 oranında büyümüştür. 2024 yılı büyüme oranı ise %3,5 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 ilk çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,4 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 ikinci çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,6 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 üçüncü çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,6 olmuştur.

2. KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

6

Küresel ekonomik görünümün 2025 yılı üçüncü çeyreğinde de jeopolitik risklerle şekillenmeye devam ettiği (Ukrayna savaşı ve Orta Doğu'daki gerilimler) ve iklim değişikliğinin belirleyici rolünün sürmekte olduğu görülmektedir.

Enflasyonun birçok gelişmiş ülkede düşüş eğilimine girdiği ama buna rağmen hala merkez bankalarının hedeflerinin üzerinde seyrettiği gözlemlenmektedir. Faiz oranlarının, ABD ve Avrupa'da yüksek kalmaya devam ettiği ve ABD Merkez Bankası (Fed)'in genel olarak faizleri sabit tuttuğu, Avrupa Merkez Bankası (ECB)'nin ise sınırlı bir faiz indirimi sinyali verdiği gözlemlenmektedir.

2025 yılı sonlarına doğru gelinirken, merkez bankalarının para politika kararlarının ve Çin'in ekonomik büyüme hızının küresel ekonomik görünüm açısından belirleyici rol oynayacağı görülmektedir.

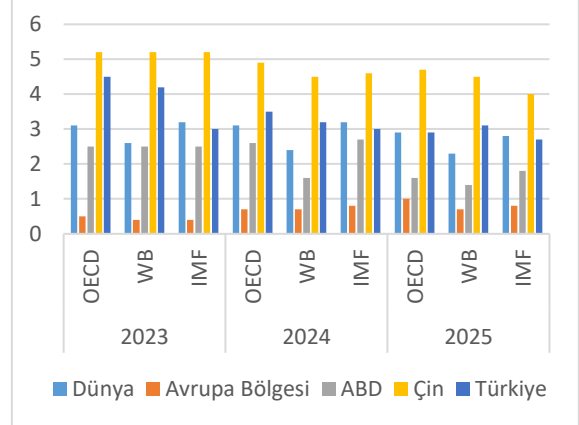
ABD tarafından sürekli gündemde tutulan gümrük tarifeleri de küresel ekonomik dinamikleri etkilemeye devam etmekte ve sağlıklı bir ekonomik tahmin yapılmasını engellemektedir.

Dünya Bankasının yayımladığı 2025 Eylül ayı Küresel Ekonomik Beklentiler Raporunda küresel büyüme tahmininin %2,3'e düşürüldüğü belirtilmiştir.

2025 yılı küresel büyüme OECD, IMF ve Dünya Bankası tarafından sırasıyla %2,9, %2,8 ve %2,3 olarak tahmin edilmektedir. Grafik-1'de OECD, Dünya Bankası ve IMF'nin 2023, 2024 ve 2025 yılı için dünya geneli, AB, ABD, Çin ve Türkiye için büyüme tahminleri görülmektedir.

Grafik 1'de görüldüğü üzere Haziran 2025 sonu itibari ile dünya genelindeki büyüme tahminlerinin aşağı yönlü revize edildiği görülmektedir. Bunun sebepleri arasında jeopolitik riskler, ticaret engelleri ve politik belirsizlikler belirleyici olmaktadır.

Grafik 1: Küresel Ekonomik Görünüm Tahminleri



Kaynak: OECD, World Bank, IMF

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), küresel ticaretin toparlanma sinyalleri verdiğini ancak 2026 için daha temkinli bir tablo çizdiğini belirtmektedir.

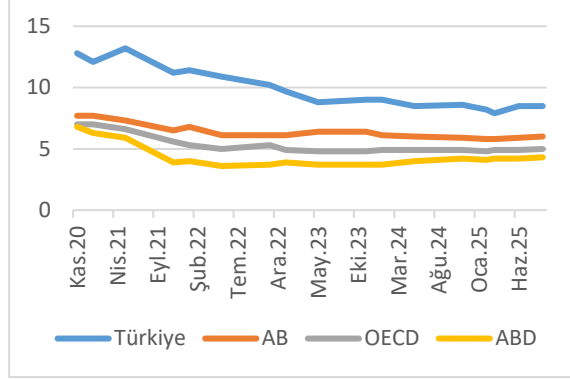
Küresel ekonomi politiği yakından ilgilendiren bölgesel savaşlar, sıfır karbon politikaları ve yeşil enerjiye geçişle ilgili dönüşüm çalışmaları, ticaret savaşları ve yapay zeka alanındaki gelişmeler de küresel ekonomiyi ve ticareti 2025 yılında da etkilemeye devam edecek unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

Mayıs ayında yayınlanan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Dünya İstihdam ve Sosyal Görünüm Raporu (WESO) güncellemesine göre, küresel GSYİH büyüme oranının %3,2'den %2,8 revize edildiği belirtilmiştir. Küresel işsizlik oranının %5 civarında seyrettiği ve genç işsizliğin bir sorun olarak devam ettiği belirtilmiştir.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen dijital teknolojilerin ve yeşil enerjinin istihdam üzerinde olumlu etkileri olabilecektir. Bu olumlu etkileri yaratacak altyapı ve insan sermayesinin artırılması gerekmektedir.

şil enerji sektörünün küresel çaptaki kaynakların dağıtımında daha çok rol alacağı gözlemlenmektedir.

Grafik 2: İşsizlik oranı (%)



Kaynak: OECD, World Bank, IMF

Grafik 2'den de görüleceği üzere, salgından sonra küresel ekonomik aktivitelerin toparlanma göstermesi ile işsizlik oranları düşüş göstermiştir.

Küresel çaptaki düşük verimlilik ve nüfusun yaşlanması yapısal engeller oluşturmakta ve ekonomik potansiyele ulaşmakta dezavantaj yaratmaktadır.

Bölgesel çatışmalar ve ekonomik yaptırımlar, küresel büyümeyi yavaşlatmakta ve finansal piyasaları negatif yönde etkilemektedir.

İklim değişikliği, uzun vadede en büyük ekonomik risklerden biri olarak öne çıkmaktadır. Aşırı hava olayları ve doğal kaynak sıkıntıları, küresel üretim ve tedarik zincirlerini zorlayarak ekonomik belirsizlikleri artırmaktadır.

Yeşil enerji yatırımları son yıllarda küresel ekonomide öne çıkmakta ve bu alanda faaliyet gösteren sektörler pozitif bir görünüm sergilemektedir. İlerleyen yıllarda ye-

3. KKTC, TÜRKİYE VE GKRY EKONOMİLERİNİN GÖRÜNÜMÜ

2025 üçüncü çeyreğinde jeopolitik olayların ve ticaret politikalarındaki değişimlerin etkisinin sürdüğü görülmektedir.

Enerji ve gıda fiyatları, artan jeopolitik risklerle beraber dalgalanmalar göstermektedir.

Ekonomik verimliliği artırmak, dış ticareti desteklemek ve ekonomik krizlere karşı dayanıklılığı sağlamak amacıyla yapısal reformların uygulanması kritik önem taşımaktadır. Bu doğrultuda KKTC’de, kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almak ve vergi adaletsizliğini ortadan kaldırmak için gerekli adımların atılması gerekmektedir. Temennimiz, KKTC’deki ekonomik kırılganlıkların yapısal reformların uygulanması ile beraber ortadan kalkması ve istikrar ortamının yakalanmasıdır.

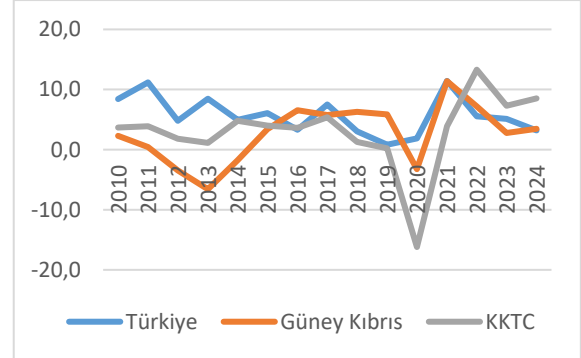
2020 yılında daralan küresel ekonomiye rağmen, Türkiye ekonomisi kredi ağırlıklı genişletici politikalar sayesinde %1,9 oranında büyümüştür. 2021 yılında ise %11,4 oranında büyüme göstermiştir. Rusya-Ukrayna savaşıyla artan navlun ve emtia fiyatları ile Türk Lirası’nın aşırı değer kaybetmesi girdi maliyetlerini artırmasına rağmen 2022 yılında ise Türkiye ekonomisi %5,5 oranında büyümüştür. Küresel gelişmeler Türkiye ekonomisinde riskler oluşturmaya devam etse de 2023 yılında %5,1 oranında büyüme yakalanmıştır. Türkiye’de 2024 yıl sonu büyüme oranı %3,2 olarak hesaplanmıştır. Türkiye 2025 ilk çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %2,0 artmıştır. TÜİK verilerine göre Türkiye 2025 yılı ikinci çeyrek GSYİH büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %4,8 oranında artmıştır. Türkiye 2025 yılı üçüncü çeyreğinde GSYİH bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,7 oranında artmıştır.

2020 yılında %3,2 oranında küçülen GKRY ekonomisi, 2021 yılında %11,4 oranında büyüme göstermiştir. Rusya-Ukrayna savaşı ve bu savaşa bağlı gelişen unsurlar nedeniyle oluşan olumsuz ekonomik koşullara rağmen, GKRY ekonomisi 2022 yılında %7,2 oranında büyüme göstermiştir. 2023 yılı sonunda ise GKRY ekonomisi %2,8 oranında büyümüştür. 2024 yılı büyüme oranı ise %3,5 olmuştur. GKRY 2025 ilk çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,4 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 ikinci çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,6 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 üçüncü çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,6 olmuştur.

3.1. Büyüme

KKTC, Türkiye ve GKRY ekonomilerindeki büyüme trendi incelendiğinde, KKTC ve Türkiye 2019 yılına kadar GKRY’den daha iyi ve istikrarlı bir performans sergilemiştir. GKRY ekonomisi, 2015 yılından sonra alınan tedbirlerle toparlanmaya başlamıştır. 2010-2019 dönemindeki 10 yıllık periyotta Türkiye, GKRY ve KKTC’nin büyüme ortalaması sırasıyla %5,9, %1,88 ve %2,98 olmuştur.

Grafik 3: Karşılaştırmalı Büyüme Oranları (%)



Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

2020 yılının tamamında, Türkiye, 2009 yılı sonrası kesintisiz büyüme eğilimini, %1,9 oranında reel artış kaydederek devam ettirmiştir.

TÜİK verilerine göre Türkiye ekonomisi 2021 yılında %11,4 ve 2022 yılında %5,5 oranında büyüme kaydetmiştir. Türkiye 2023 yılında ise %5,1 oranında büyüme göstermiştir. TÜİK verilerine göre GSYİH 2024 yılında bir önceki yıla göre %3,2 oranında artış göstermiştir. Türkiye 2025 ilk çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %2,0 artmıştır. TÜİK verilerine göre Türkiye 2025 yılı ikinci çeyrek GSYİH büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %4,8 oranında artmıştır. Türkiye 2025 yılı üçüncü çeyreğinde GSYİH bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,7 oranında artmıştır.

OECD'nin Eylül 2025 Ekonomik Görünüm Raporu'na göre, Türkiye'nin 2025 yılı büyüme tahmini %3,2 olarak belirtilmiştir.

TÜİK verilerine göre, 2025 yılı Eylül ayına göre en yüksek ağırlığa sahip 3 ana harcama grubunun yıllık değişimleri; eğitimde %66,10 artış, konutta %51,36 artış, gıda ve alkolsüz içeceklerde %36,06 artış olarak gerçekleşmiştir.

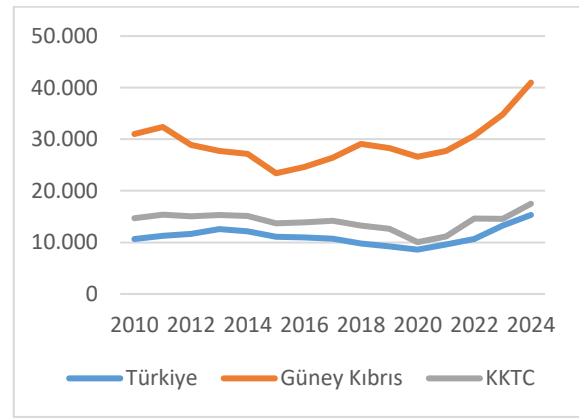
GKRY ekonomisi 2020 yılında %3,2 oranında küçülmüştür. GKRY ekonomisi, 2021 yılında %11,4 ve 2022 yılında %7,2 oranında büyüme kaydetmiştir. 2023 yıl sonu büyüme rakamı ise %2,8 olmuştur. GKRY ekonomisi 2024 yılında %3,5 oranında büyüme kaydetmiştir. GKRY 2025 ilk çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,4 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 ikinci çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,6 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 üçüncü çeyrek büyüme oranı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,6 olmuştur.

KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre, 2020 yılında %16,2 oranında daralan KKTC

ekonomisi, 2021 yılında %3,9 oranında büyüme göstermiştir. 2022 yılında ise %13,3 oranında bir büyüme kaydedilmiştir. KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre 2023 yılı için büyüme rakamı ise %7,3 olmuştur. KKTC 2024 yılı GSYİH reel büyüme oranı %8,5 olarak açıklanmıştır.

KKTC, Türkiye ve GKRY'de kişi başına düşen milli gelirin gelişim trendi Grafik-4'te görülmektedir.

Grafik 4: Karşılaştırmalı Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)



Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

KKTC'de kişi başına düşen GSYİH 2013 yılında 15.302 dolar olarak açıklanmıştır. 2018 yılında dövizdeki artış nedeniyle 13.277 dolara düşmüştür. Kişi başına düşen GSYİH, 2020 yılında ise 10.055 dolarına gerilemiştir. İstatistik Kurumu, 2021 yılı için kişi başına düşen GSYİH'ı 11.129 dolar olarak açıklamıştır. 2022 ve 2023 yıllarında ise bu değer artarak sırası ile 14.648 ve 14.599 ABD dolarına yükselmiştir. KKTC 2024 yılı kişi başına düşen milli gelir 17.498 ABD doları olarak açıklanmıştır.

Türkiye'de kişi başına düşen GSYİH ise 2013 yılında 12.582 ABD Doları ile nominal olarak en yüksek seviyesine ulaşmış iken dövizdeki artış ve ekonomideki yavaşlama sebebiyle 2019 yılında 9.208 ABD Dolarına geri-

lemiştir. 2020 yılında daralan ekonomi sonucunda Türkiye’de kişi başına düşen GSYİH 8.600 ABD Dolarına gerilemiştir. 2021 yılında kişi başına düşen GSYİH 9.601 ABD Dolarına ve 2022 yılında 10.659 ABD Dolarına yükselmiştir. TÜİK verilerine göre, 2023 yılı kişi başına düşen GSYİH 13.243 ABD Doları’dır. Türkiye 2024 yılı rakamı ise kişi başına 15.325 dolar olarak açıklanmıştır.

GKRY’de 2010 yılında 31.023 ABD Doları olan kişi başına düşen milli gelir ekonomik kriz döneminde azalarak, 2015 yılında 23.354 ABD Dolarına düşmüştür. 2015 yılından itibaren ekonominin toparlanmasıyla birlikte 2019 yılına kadar sürekli artış gösteren kişi başına düşen milli gelir, 2019 yılında 27.858 ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı rakamlarına göre ise GKRY’de kişi başına düşen milli gelir 26.785 ABD Dolarına gerilemiştir. GKRY’de kişi başına düşen milli gelir 2021 yılında 27.715 ABD Dolarına ve 2022 yılında 30.693 ABD Dolarına yükselmiştir. 2023 yılı kişi başına düşen GSYİH ise 34.791 ABD Doları’na ulaşmıştır. 2024 yılında ise bu rakam 40.986 ABD dolarına yükselmiştir.

3.2. İstihdam

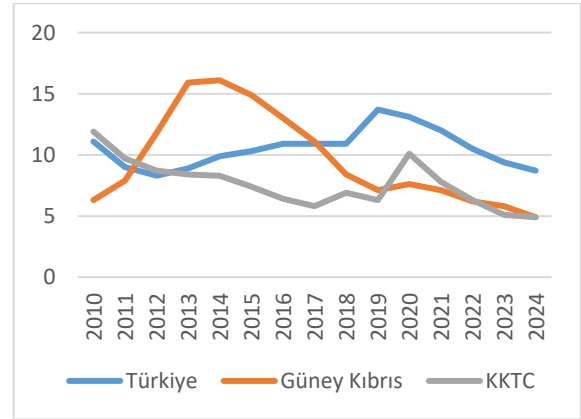
KKTC’de işsizlik oranı yıllık olarak açıklanmaktadır. 2021 Hanehalkı İşgücü Anketine göre, KKTC’deki işsizlik oranı %7,8 olarak hesaplanırken, 2022 yılı işsizlik oranı %6,3 olarak açıklanmıştır. 2023 Hanehalkı İşgücü Anketine göre, 2023 yılında işsizlik oranı %5,1’e gerilemiştir. KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre 2024 yılı işsizlik oranı %4,9 olarak açıklanmıştır.

Türkiye’de 2020 işsizlik oranı ise %13,1 olarak açıklanmıştır. Türkiye’de işsizlik 2021 yılı sonunda %12 seviyesine gerilemiştir. 2022 yılı sonunda ise işsizlik oranı %10,4 olarak gerçekleşmiştir. TÜİK, 2023 yıl sonunda işsizlik oranının %9,4 seviyesine gerilediğini

açıklamıştır. 2024 yılı sonu işsizlik oranı ise %8,7 oranında gerçekleşmiştir. Türkiye 2025 Eylül ayı işsizlik oranı %8,6 olarak hesaplanmıştır.

GKRY’de ise 2012 yılında çift hanelere çıkan işsizlik oranı 2014 yılında %16,1’e kadar yükselmiştir. Ekonominin 2015 yılından itibaren toparlanması işsizlik oranlarına da olumlu yansımış ve bu tarihten itibaren düşmeye başlayan işsizlik, 2019 yılında %7,1’e kadar düşmüştür. 2020 yılında ise işsizlik tekrar yükselişe geçerek %7,6 olmuştur. 2021 yılında işsizlik oranı %7,1’e gerilemiştir. 2022 yılı sonunda ise GKRY’de işsizlik oranı %6,2’ye düşmüştür. 2023 yılında ise bu oran daha da düşerek %5,8 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2024 yıl sonu işsizlik oranı %4,9 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 ilk çeyrek işsizlik oranı %5,0 olarak açıklanmıştır. GKRY 2025 ikinci çeyrek işsizlik oranı %4,3 olarak açıklanmıştır. GKRY 2025 üçüncü çeyrek işsizlik oranı %4,1 olarak açıklanmıştır.

Grafik 5: Karşılaştırmalı İşsizlik Oranları (%)



Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

Grafik-6’da da görüldüğü üzere, KKTC’deki genç işsizlik oranı 2016 yılında %17 olarak gerçekleşmiştir. 2017 ve 2018 yıllarında tekrar artışa geçen genç işsizlik oranı sırasıyla %18,7 ve %22 olarak hesaplanmıştır. 2019 yılında bir miktar azalarak %19,4 olmuştur. KKTC’de genç işsizlik oranı 2020 yılında

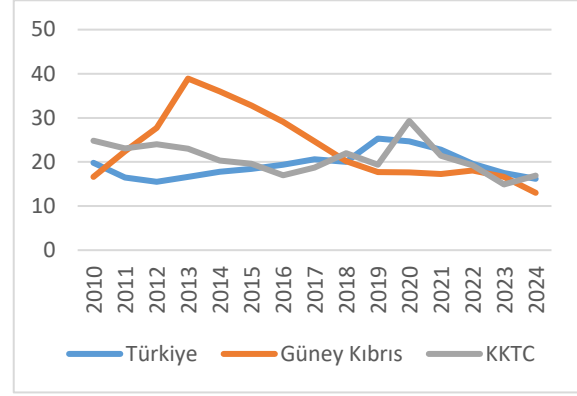
yaklaşık 10 puan artarak %29,3'e yükselmiştir. 2021 yılında ise genç işsizlik oranı %21,4'e gerilemiştir. Hanehalkı İşgücü Anketlerine göre, genç işsizlik 2022 yılında %19,2'ye ve 2023 yılında %14,9'a gerilemiştir. 2024 yılı KKTC genç işsizlik oranı ise %16,9 olarak hesaplanmıştır.

Türkiye'de de genç işsizlik ciddi sorun oluşturmaya devam etmektedir. 2010-2016 yılları arasında %15 ile %20 arasında değişen genç işsizlik oranı, 2019'da %25,3'e kadar yükselmiştir. 2020 yılında bu oran %24,7 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı sonunda genç işsizlik oranı %22,8'e gerilemiştir. TÜİK verilerine göre, 2022 yılı sonunda ise Türkiye'de genç işsizlik oranı %19,6 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yıl sonu oranı ise %17,5 olarak hesaplanmıştır. Türkiye'de 2024 yılı sonunda 15-24 yaş aralığını kapsayan genç işsizlik oranı %16,2 olarak gerçekleşmiştir. TÜİK verilerine göre 2025 yılı Eylül ayında genç işsizlik oranı %14,9 olmuştur.

2012-2015 yılları arasında ciddi bir ekonomik krizle karşılaşan GKRY'de, genç işsizlik oranı 2013 yılında %38,9 ile rekor düzeye ulaşmıştır. 2016 yılından itibaren ekonominin toparlanmasıyla düşmeye başlayan genç işsizlik oranı, 2019 yılında %17,7 oranına inmiştir. 2020 yılında bu oran %17,6 olarak hesaplanmıştır. 2021 yılı sonunda GKRY'de genç işsizlik oranı %17,3'e gerilemiştir. 2022 yılı sonu için açıklanan genç işsizlik oranı ise %18,1'dir. 2023 yılı sonunda GKRY genç işsizlik oranı %16,6 olarak hesaplanmıştır. GKRY 2024 yıl sonu 15-24 yaşlarını kapsayan genç işsizlik oranı %13,0 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 ilk çeyrek genç işsizlik oranı %11,2 olarak açıklanmıştır. GKRY 2025 ikinci çeyrek genç işsizlik oranı %14,9 olarak açıklanmıştır. GKRY 2025

üçüncü çeyrek genç işsizlik oranı %13,1 olarak açıklanmıştır.

Grafik 6: Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları (%)



Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

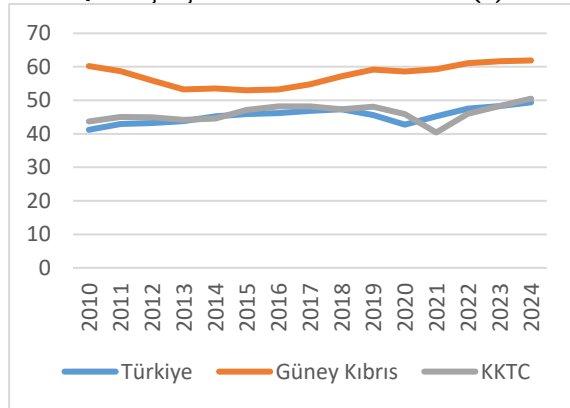
KKTC'de istihdam oranı 2010 yılında %43,7 iken 2016 ve 2017 yıllarında %48,2'ye kadar yükselmiştir. 2018 yılında 0,9 puan düşen bu oran, 2019 yılında tekrar yükselerek %48,1 olmuştur. 2020 yılında ise istihdam oranı %45,9'a gerilemiştir. 2021 yılında ise istihdam oranı gerilemeye devam ederek %40,4'e kadar düşmüştür. 2022 yılında istihdam oranı %46'ya kadar yükselmiştir. 2023 Hanehalkı İşgücü Anketi'ne göre, istihdam oranı %48,3'e ulaşmıştır. KKTC 2024 oranı ise %50,5 olarak hesaplanmıştır.

Türkiye'deki istihdam oranı 2021 yılı sonunda %45,2 olarak gerçekleşmiştir. TÜİK verilerine göre, 2022 yılı sonunda ise istihdam oranı %47,5'e yükselmiştir. 2023 yıl sonu oranı ise %48,3 olarak gerçekleşmiştir. 2024 yılı oranı ise %49,4 olarak hesaplanmıştır. TÜİK verilerine göre 2025 yılı Eylül ayı istihdam oranı ise %48,9 olmuştur.

GKRY, istihdam oranı bakımından KKTC ve Türkiye'den daha iyi durumdadır. 2010 yılında %60,2 olan istihdam oranı, 2015 yılında %53'e kadar düşmekle birlikte, 2016 yılından itibaren tekrar artışa geçmiş ve

2019 yılı sonunda %59,2'e kadar yükselmiştir. 2020 yılında ise %58,6'a düşmüştür. 2021, 2022 ve 2023 yıllarında yeniden artış trendi yakalamış ve sırası ile %59,3, %61,1 ve %61,7 oranlarına yükselmiştir. GKRY istihdam oranı 2024 yılı sonunda %61,9 olarak hesaplanmıştır. GKRY 2025 ilk çeyrek istihdam oranı %61,2 olarak açıklanmıştır. GKRY 2025 ikinci çeyrek istihdam oranı %62,6 olarak açıklanmıştır. GKRY 2025 üçüncü çeyrek istihdam oranı %62,9 olarak açıklanmıştır.

Grafik 7: Karşılaştırmalı İstihdam Oranları (%)



Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

3.3. Dış Ticaret Dengesi

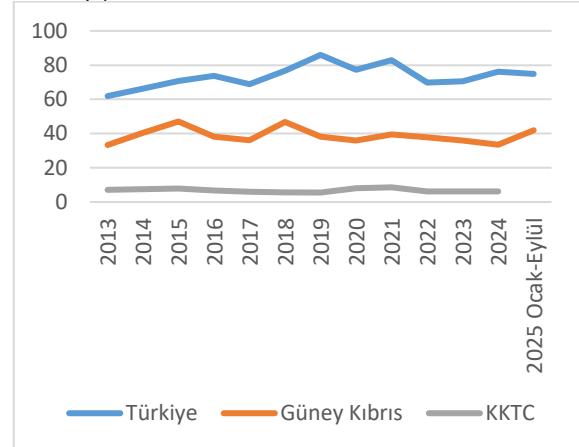
KKTC'de 2020 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %8,1'e yükselmiştir. 2021 yılında ise bu oran %8,6'ya yükselmiştir. 2022 yılı sonunda ihracatın ithalatı karşılama oranı %6,2'ye gerilemiştir. 2023 yılı ticari verilerine göre, bu oran %6,3'e yükselmiştir. DPÖ Dördüncü 5 yıllık Kalkınma Planı (2025-2029)'a göre 2024 yılında KKTC'de ihracatın ithalatı karşılama oranı %6,1 olarak tahmin edilmiştir.

TÜİK verilerine göre Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranı son 10 yılda artarak, 2019 yılında %86'ya kadar çıkmış ancak 2020'de %77,3'e düşmüştür. 2021 yılı sonunda ihracatın ithalatı karşılama oranı %83'e yükselmiştir. 2022 yılı sonunda bu oran %69,9 olarak hesaplanmıştır. 2023 yılı

oranı ise %70,6 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye 2024 yılı ihracatın ithalatı karşılama oranı %76,1 olmuştur. 2025 yılı Eylül ayı ihracatın ithalatı karşılama oranı %76,6 olarak gerçekleşmiştir.

GKRY'de ise 2010 yılında alt seviye olan %17,4 olarak gözlenen bu değer, 2018 yılında %46,8 olarak gerçekleşmiştir. 2019 ve 2020 yıllarında ise düşüş göstererek sırasıyla %38,3 ve %35,9 olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2021 yılı sonunda yükselerek %39,4'e ulaşmıştır. Bu oran, 2022 yılı sonunda %37,9 ve 2023 yılı sonunda %36,0'a gerilemiştir. GKRY 2024 yıl sonu ihracatın ithalatı karşılama oranı ise %33,5 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2025 üçüncü çeyrek ihracatın ithalatı karşılama oranı %42 olmuştur.

Grafik 8: Karşılaştırmalı İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)

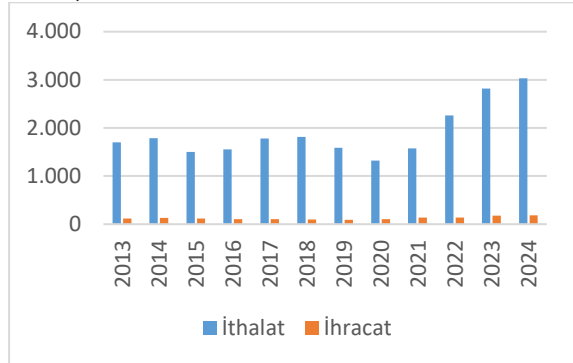


Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK, DPÖ DÖR-DÜNCÜ 5 YILLIK KALKINMA PLANI (2025-2029)

KKTC'de 2021 yılında ihracat bir önceki yıla göre %26,7 oranında artış göstererek 134,8 milyon dolara yükselmiştir. İthalat ise aynı dönemde %19,1 oranında artış gerçekleştirerek 1.572 milyon dolara ulaşmıştır. 2022 yılında ise ihracat bir önceki yıla göre %4,2 oranında artış gösterirken, ithalat %43,7 oranında artmıştır. Bahsi geçen dönemde ihracat yaklaşık 140 milyon dolar ve ithalat 2.259 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılı sonunda, ihracat bir önceki yıla

göre %25,5 oranında artış göstererek 176 milyon dolara ulaşmıştır. İthalat ise %24,7 oranında artış göstererek 2.817 milyon dolara yükselmiştir. DPÖ Dördüncü 5 yıllık Kalkınma Planı (2025-2029)'a göre KKTC 2024 yılı ithalat miktarının 3.030 milyon dolar civarına ulaşması beklenmektedir. 2024 ihracat miktarı ise 185 milyon dolar civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Grafik 9: KKTC İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)



Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi, DPÖ DÖRDÜNCÜ 5 YILLIK KALKINMA PLANI (2025-2029)

2022 yılında bir önceki yıla göre dış ticaret açığı 1.437 milyondan 2.119 milyon dolara yükselmiştir. 2023 yılında ise bir önceki yıla göre dış ticaret açığında %24,7 artış görülmüştür ve dış ticaret açığı 2.641 milyon dolara yükselmiştir. DPÖ Dördüncü 5 yıllık Kalkınma Planı (2025-2029)'a göre 2024 yılında KKTC'de dış ticaret açığının 2.845 milyon dolar civarı olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 1: KKTC'nin 2023-2024 Dış Ticaret Dengesi

	2023 (Milyon \$)	2024 (Milyon \$)	Değişim (%)
İhracat	176	185	5,1
İthalat	2.817	3.030	7,6
Dış Ticaret Dengesi	-2.641	-2.845	7,7

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi, DPÖ DÖRDÜNCÜ 5 YILLIK KALKINMA PLANI (2025-2029)

2023 verilerine göre KKTC'de en fazla ihraç edilen ürün yaklaşık 63 milyon dolar ile süt ürünleri olmuştur. Daha sonra yaklaşık 43 milyon dolar ile narenciye gelmektedir. Bu

iki ürünün ihracattaki payı %60,1 gibi ciddi bir orandadır.

Tablo 2: İhraç Edilen Başlıca Ürünler

	2022 (Milyon \$)	2023 (Milyon \$)	Değişim (%)
1- Süt Ürünleri	52.959.979	63.110.400	19,2
2- Narenciye	24.282.888	42.885.943	76,6
3- Hurdalar	14.587.529	9.150.392	-37,3
4- Fişenklar ve Malzemeleri	12.840.021	9.497.467	-26,0
5- Narenciye Konsantresi	3.500.595	5.056.275	44,4
6- Keçi Boy-nuzu (Bütün, Toz, Öğütülmüş, Çekirdek)	2.061.067	137.970	-93,3

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

2023 yılında en fazla ithal edilen ürün yaklaşık 331 milyon dolar ile yakıt olmuştur. Fuel Oil (Motorin) 107 milyon dolar ile ikinci sıradadır. Bahsi geçen yılda, taşıt araçları 321 milyon dolar ile diğer önemli bir ithal üründür. İnşaat demiri ithalatı ise yaklaşık 19 milyon dolar ile dördüncü sırada yer almaktadır.

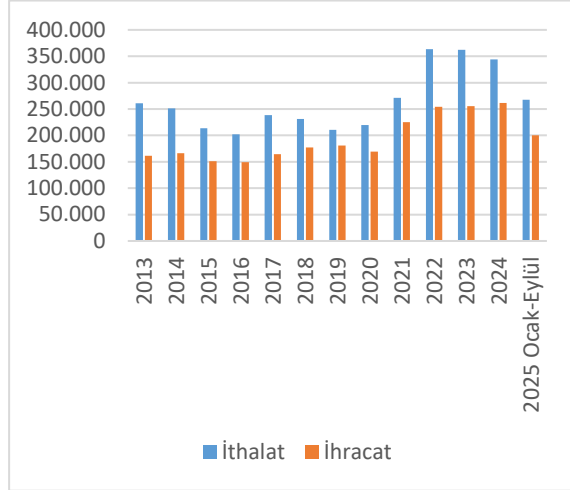
Tablo 3: İthal Edilen Başlıca Ürünler

	2022 (Milyon \$)	2023 (Milyon \$)	Değişim (%)
1- Yakıt	299.046.692	330.517.657	10,5
2- Fuel Oil (Motorin)	221.922.053	106.679.850	-51,9
3- Taşıt Araçları	155.273.052	321.354.693	107
4- İnşaat Demiri	68.520.457	18.946.877	-72,3
5- Kon-feksiyon	49.229.290	60.944.806	23,8
6- Alkollü İçkiler	44.307.008	96.347.508	117,5
7- Sanayi Makineleri	42.902.934	47.860.578	11,6
8- Cep Telefonları	40.815.320	50.180.760	22,9
9- Hayvan Yemleri	38.287.036	42.166.666	10,1
10- Arpa	35.667.590	23.460.993	-34,2
11- İlaçlar	35.114.063	53.782.019	53,2

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

Türkiye’de 2024 yılı sonunda gerçekleşen ihracat bir önceki yıla göre %2,4 oranında artarak 261,8 milyar dolara yükselmiştir. İthalat ise %5 oranında azalarak 344 milyar dolara gerilemiştir. TÜİK verilerine göre 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ihracat 200 milyar 578 milyon dolar, ithalat ise 267 milyar 637 milyon dolar olmuştur.

Grafik 10: Türkiye İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)



Kaynak: TÜİK

Bu gelişmelerin etkisiyle dış ticaret açığı 2025 yılı Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %11,8 artarak 67 milyar 59 milyon dolar olmuştur.

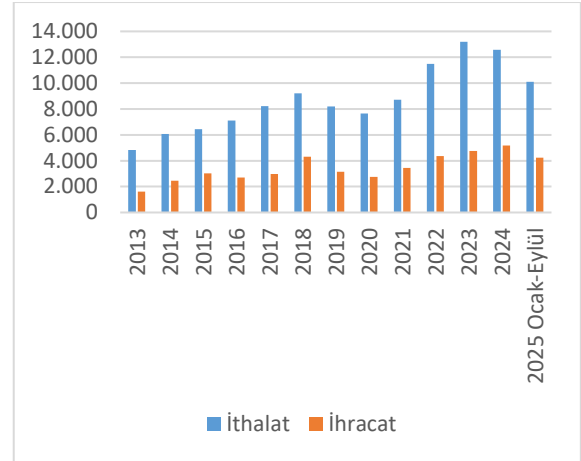
Tablo 4: Türkiye’nin 2024-2025 Dış Ticaret Dengesi

	2024 Ocak-Eylül (Mil. \$)	2025 Ocak-Eylül (Mil. \$)	Değişim (%)
İhracat	192.661	200.578	4,1
İthalat	252.635	267.637	5,9
Dış Ticaret Dengesi	-59.974	-67.059	11,8

Kaynak: TÜİK

2024 yılı sonunda GKRY’de ihracat bir önceki yıla göre %9,3 oranında artarak 5 milyar 187 milyon Avro olmuştur. İthalat ise %4,6 oranında azalarak 12 milyar 582 milyon Avro olmuştur.

Grafik 11: GKRY İthalat ve İhracat Seyri (Milyon Avro)



Kaynak: CYSTAT

GKRY 2025 yılı Ocak-Eylül döneminde ise ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre %15,3 oranında artarak 10 milyar 111 milyon Avro olurken, ihracat %6,2 oranında artarak 4 milyar 227 milyon Avro olmuştur. GKRY’de dış ticaret açığı ise %22,9 oranında artarak 5 milyar 884 milyon Avro olmuştur.

Tablo 5: GKRY’nin 2024-2025 Dış Ticaret İstatistikleri

	2024 Ocak-Eylül (Mil. Avro)	2025 Ocak-Eylül (Mil. Avro)	Değişim (%)
İhracat	3.981	4.227	6,2
İthalat	8.768	10.111	15,3
Dış Ticaret Dengesi	-4.787	-5.884	22,9

Kaynak: CYSTAT

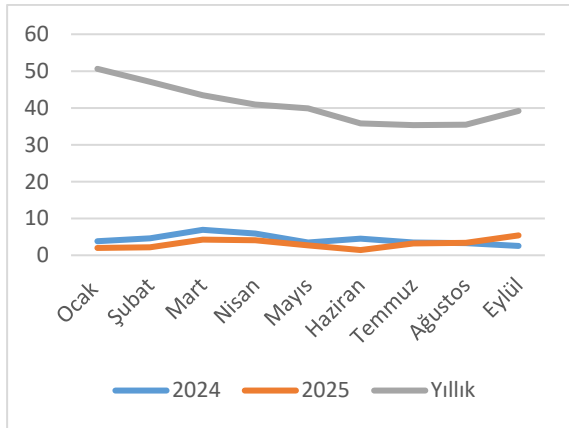
3.4. Enflasyon

KKTC enflasyonu, döviz artışının yaşandığı 2018 yılında %29,96 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yıl sonu enflasyonu ise %11,66’ya düşmüştür. 2020 yılında enflasyon tekrar artmış ve yılsonu enflasyon %15,03 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise özellikle üçüncü çeyrekte artan navlun ve emtia fiyatları ile Türk Lirasındaki değer kaybı enflasyonu artıran faktörler olmuştur. 2021 yılı sonunda yıllık enflasyon %46,09’a ve 2022 yılı sonunda ise %94,51’e ulaşmıştır. KKTC

ekonomisi 1994 yılından itibaren en yüksek enflasyon rakamı ile karşı karşıya kalmıştır.

2023 yıl sonu KKTC enflasyonu %83,63 olarak gerçekleşmiştir. KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre 2024 yılı sonunda TÜFE enflasyon oranı daha da azalarak %53,29 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılı birinci çeyrek sonunda yıllık enflasyon %43,48 olarak hesaplanmıştır. 2025 yılı ikinci çeyrek sonunda, geçen yılın aynı ayına göre enflasyon oranı %35,78 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise enflasyon oranı %39,20 olarak açıklanmıştır.

Grafik 12: KKTC'nin Enflasyon Gelişim Seyri (%)



Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu

Süreç, Türkiye’de de benzer şekilde ilerlemiştir. 2020 yılında %14,6 olan enflasyon 2021 yılında %36,08’e yükselmiştir. Türkiye’de 2022 yılı %64,27 enflasyon ile kapanmıştır.

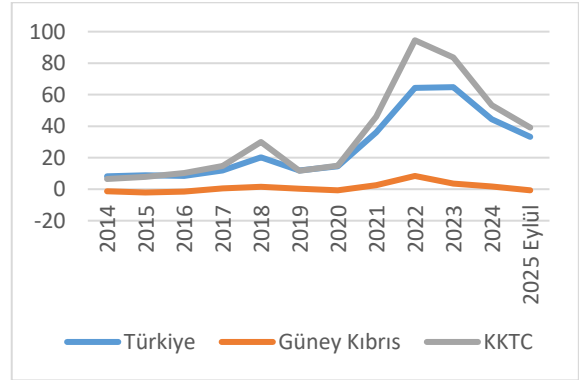
TÜİK, Türkiye için 2023 yılı enflasyon oranının %64,77 olarak hesaplandığını açıklamıştır. 2024 yılı enflasyonu ise %44,38 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılı birinci çeyrek sonunda yıllık enflasyon %38,1 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon oranı 2025 yılı ikinci çeyrek sonunda ise bir önceki yılın aynı ayına göre %35,05 olarak gerçekleşmiştir.

TÜİK 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda enflasyon oranını %33,29 olarak açıklamıştır.

GKRY’de ise enflasyon özellikle Avrupa Para Birimine geçtikten sonra düşük seyretmekle birlikte ekonominin daraldığı dönemlerde tüketici fiyat endeksi deflasyonist yani eksi olarak gerçekleşmektedir. GKRY’de 2020 yılında %-0,64 olan yıllık enflasyon, 2021 yılında %2,45’e ulaşmıştır. 2022 yılı sonunda yıllık enflasyon %8,39 olarak gerçekleşmiştir.

GKRY’de yıllık enflasyon, 2023 yılında %3,53 olurken bu oran 2024 yılında %1,81 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılı birinci çeyrek sonunda ise yıllık enflasyon %1,59 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılı ikinci çeyrek sonunda ise geçen senenin aynı ayına göre enflasyon %-0,37 olmuştur. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise enflasyon oranı %-0,65 olarak açıklanmıştır.

Grafik 13: Karşılaştırmalı Enflasyon Oranları (%)



Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

Küresel ekonomik gelişmelere bağlı olarak 2023 yılından itibaren enflasyonist baskıların azalması ile birlikte küresel enflasyonun azaldığı gözlemlenmektedir. Buna rağmen döviz kurlarında yaşanan gelişmeler ve diğer jeopolitik gelişmelere bağlı olan Türkiye ve KKTC coğrafyalarında kırılgan yapının sürmekte olduğu değerlendirilmektedir.

2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda 3 ülkenin ana mal grupları açısından enflasyonun yıllık artış seyri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Ana Mal Grupları Değişim (%)

	T.C.	KKTC	GKRY
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	36,06	34,64	-2,76
Alkollü içecekler ve tütün	24,49	30,05	0,11
Giyim ve ayakkabı	9,80	54,48	-7,25
Konut, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar	51,36	30,96	-2,29
Ev eşyası	29,32	31,06	-1,22
Sağlık	35,21	63,94	1,39
Ulaştırma	25,30	22,19	-0,97
Haberleşme	23,20	27,24	0,55
Eğlence ve kültür	24,85	44,25	3,31
Eğitim	66,10	55,56	3,40
Lokanta ve oteller	33,91	54,21	4,41
Çeşitli mal ve hizmetler	31,60	46,22	1,00
TOPLAM	33,29	39,20	-0,65

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda, KKTC'de ana mal gruplarındaki yıllık değişime bakıldığında, en fazla artışın %63,94 ile Sağlık mal grubunda olduğu görülmektedir. Bu mal grubundan sonra, %55,56 ile Eğitim mal grubu gelmektedir. Giyim ve ayakkabı grubu ise %54,48 ile üçüncü sıradadır. Yıllık değişimin en az olduğu mal grupları ise sırasıyla %22,19 ile Ulaştırma ve %27,24 ile Haberleşme grubu gelmektedir.

2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda, Türkiye'de ana mal gruplarındaki yıllık değişime bakıldığında, en fazla artış %66,10 ile Eğitim mal grubunda olmuştur. Bu mal grubundan sonra, %51,36 ile Konut grubu gelmektedir. Üçüncü olarak %36,06 ile Gıda ve Alkolsüz İçecekler grubu gelmektedir. Yıllık değişimin en az olduğu mal grupları ise

sırasıyla %9,80 ile Giyim ve Ayakkabı ve %23,20 ile Haberleşme mal gruplarıdır.

2025 yılı ikinci çeyrek sonunda GKRY'de ana mal gruplarındaki yıllık değişime bakıldığında, en fazla artış %4,41 ile Lokanta ve Oteller mal grubunda olmuştur. Bu mal grubundan sonra %3,40 ile Eğitim grubu gelmektedir. Eğlence ve kültür grubu ise %3,31 ile üçüncü sıradadır. Gıda ve Alkolsüz İçecekler, Giyim ve Ayakkabı, Konut, Ev Eşyası ve Ulaşım gruplarında ise negatif yönde enflasyon oluşmuştur.

3.5. Bütçe

2020 yılında GKRY'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-5 hesaplanırken, Türkiye'de bu oran %-3,5 olmuştur. KKTC'de ise 2020 yılında bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-5,8 olarak hesaplanmıştır.

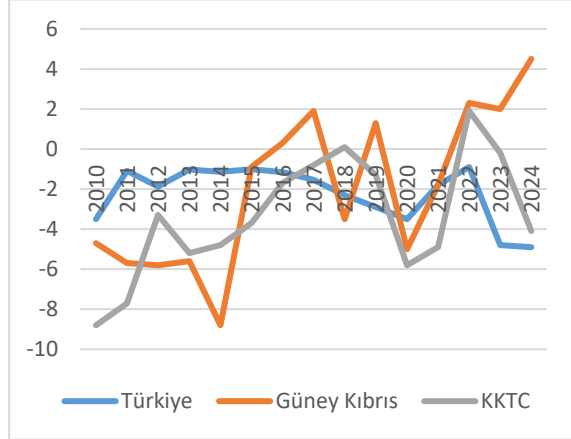
2021 yılı sonunda, GKRY'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-1,8 olarak hesaplanmıştır. Türkiye'de, de benzer şekilde, bütçe açığının GSYİH oranı %-1,8 olmuştur. KKTC'de ise 2021 yılı sonunda bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-4,9 olarak hesaplanmıştır.

2022 yılında Rusya-Ukrayna savaşının başlaması ve ekonominin olumsuz etkilenmesi, Türkiye, GKRY ve KKTC bütçelerini de zorlamıştır. 2022 yılında bütçe açığının GSYİH'ya oranı Türkiye'de %-0,9 ve GKRY'de ise %2,3 olmuştur. KKTC'de ise bu oran %1,9 olarak gerçekleşmiştir.

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de meydana gelen büyük deprem sonrası bütçe giderleri büyük ölçüde artmıştır. Bu nedenle bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-4,8 oranına yükselmiştir. 2024 yılında Türkiye'nin bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-4,9 olmuştur.

GKRY 2023 bütçe açığının GSYİH'ya oranı %2 olarak gerçekleşmiştir. GKRY 2024 bütçe açığının GSYİH'ya oranı %4,5 olarak hesaplanmıştır. 2023 yılında KKTC'de ise bu oran %-0,2 olmuştur. KKTC 2024 yılı bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-4,1 olmuştur.

Grafik 14: Karşılaştırmalı Bütçe Açığının GSYİH'ya Oranı (%)

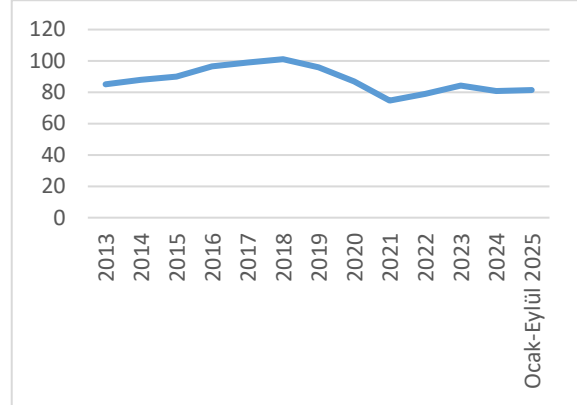


Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, KKTC Maliye Bakanlığı, CYSTAT, TÜİK

KKTC'de mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2018 yılında %101 seviyesine çıkarken 2019 yılında %96, 2020 yılında %87 seviyesine kadar gerilemiştir. 2021 yılında ise bu oran %74,7 seviyesine gerilemiştir. 2022 yılı sonunda bu oran %78,9'a yükselmiştir. 2023 yılı sonunda ise bu oran %84,2 olarak gerçekleşmiştir. 2024 yılı mahalli gelirlerin yerel giderlere oranı %80,8 seviyesine gerilemiştir. 2024 yılında mahalli gelirler ile yerel giderler karşılaştırıldığında, 13 milyar 498 milyon TL açık verilmiştir. 2025 ilk çeyreğinde mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %91,8 olmuştur. 2025 yılı ilk çeyreğinde mahalli gelirler ile yerel giderler karşılaştırıldığında, 1 milyar 728 milyon TL açık verilmiştir. 2025 yılı ikinci çeyreğinde mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %79,5 olmuştur. 2025 yılı ikinci çeyreğinde mahalli gelirler ile yerel giderler karşılaştırıldığında, 9 milyar 470 milyon TL açık verilmiştir. 2025 yılı üçüncü

çeyreğinde mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %81,5 olmuştur. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda mahalli gelirler ile yerel giderler karşılaştırıldığında 13 milyar 562 milyon TL açık verilmiştir.

Grafik 15: KKTC Mahalli Gelirlerin Yerel Giderleri Karşılama Oranı (%)



Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

KKTC'de 2019 yılında gerçekleşen gelirler, bütçe tahmininin %21,64 üzerindeyken 2020 yılında gelirler bütçe tahmininin altında seyretmiştir. Yılsonu itibarıyla vergi gelirleri bütçe tahmininin %90'ı düzeyinde gerçekleşirken kamunun mükellefiyetlerini yerine getirebilmesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin sunduğu krediler kapsamındaki kamu maliyesinin desteklenmesi kalemi önemli rol oynamıştır.

KKTC'de 2020 yılı sonunda 1 milyar 65 milyon TL'nin üzerinde açık veren yerel bütçe, 2021 yılı sonunda 1 milyar 311 milyon TL ve 2022 yılı sonunda 1 milyar 462 milyon TL açık vermiştir. 2023 yılı sonunda ise yerel bütçede 915 milyon TL açık verilmiştir. 2024 yılı sonuna bakıldığında 6 milyar 944 milyon TL açık verildiği gözlemlenmiştir. 2021 yılı sonunda oluşan yerel bütçe açığı yerel gelirlerin %17,3'ünü oluştururken, 2022 yılı sonunda oluşan yerel bütçe açığı yerel gelirlerin %8,7'sine denk gelmiştir. 2023 yılı yerel bütçe açığı yerel gelirlerin %2,8'ine denk gelmektedir. KKTC'de 2024 yılı yerel bütçe açığı yerel gelirlerin %11'ine denk gelmektedir. 2025 yılı üçüncü çeyrek

sonunda yerel bütçe açığı yerel gelirlerin %7,4'üne denk gelmektedir.

Tablo 7: 2024–2025 III. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla

	2024 III. Çeyrek	2025 III. Çeyrek
Mahalli Gelirler (TL)	38.852.024.895	59.945.536.681
Yerel Giderler (TL)	45.325.652.681	73.507.911.507
Açık/Fazla (TL)	-6.473.627.786	-13.562.374.826

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

2024 yılı sonunda mahalli gelirler 56,6 milyar TL'ye ulaşmıştır. Rakamlara göre, mahalli gelirler bu dönemde öngörülenden yaklaşık %11 oranında fazla gerçekleşmiştir. 2024 yılı sonunda mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %80,8 olarak gerçekleşmiştir.

2025 yılı ilk çeyreğinde mahalli gelirler 19,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu zaman diliminde mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %91,8 olarak gerçekleşmiştir.

2025 yılı ikinci çeyreğinde mahalli gelirler 36,7 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu zaman diliminde mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %79,5 olarak gerçekleşmiştir.

2025 yılı üçüncü çeyreğinde mahalli gelirler 59,95 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu zaman diliminde mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %81,5 olarak gerçekleşmiştir.

2024 yılı sonunda 49,7 milyar TL olarak öngörülen vergi gelirleri, tahmin edilenin üzerinde yaklaşık 51,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, öngörülen vergi gelirlerinden %3,5 oranında daha fazla vergi geliri elde edilmiştir.

2025 ilk çeyrekte 14,2 milyar TL vergi geliri elde edilmiştir. 2025 yılı ikinci çeyrek sonunda vergi gelirleri 30,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda vergi gelirleri 53 milyar TL'ye ulaşmıştır.

2024 yılı sonunda, Gelir Vergisi'nden 2024 yılı bütçesinde öngörülenden yaklaşık 2 milyar TL daha fazla gelir elde edilmiştir. 2025 ilk çeyreğine toplanan Gelir Vergisi miktarı 4,6 milyar TL olmuştur. 2025 yılı ikinci çeyreği sonunda toplanan Gelir Vergisi 9,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2025 yılı üçüncü çeyreği sonunda toplanan Gelir Vergisi 19,1 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2024 yılında Kurumlar Vergisi'nde ise öngörülenden yaklaşık 527 milyon TL daha fazla gelir toplanmıştır. 2025 yılı ilk çeyreğinde 1,7 milyar TL Kurumlar Vergisi toplanmıştır. 2025 yılı ikinci çeyreğinde bu rakam toplam 4 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2025 üçüncü çeyrek sonunda toplanan Kurumlar Vergisi yaklaşık 6,2 milyar TL'ye ulaşmıştır.

2024 yılı sonunda Motorlu Taşıtlar Vergisi'nden 2024 yılı bütçesinde öngörülenden yaklaşık 67 milyon TL daha az gelir elde edilirken 2025 yılı ilk çeyreğinde 176 milyon TL Motorlu Taşıtlar vergisi toplanmıştır. 2025 yılı ikinci çeyrek sonunda bu rakam 368 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise bu rakam 589 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2024 yılında Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergilerde ise öngörülenden yaklaşık 60 milyon TL daha az gelir toplanmıştır. 2025 yılı ilk çeyreğinde Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler 692 milyon TL olmuştur. 2025 yılı ikinci çeyrek sonunda bu rakam 1,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise bu rakam yaklaşık 2,1 milyar TL'ye ulaşmıştır.

2024 yılı bütçede öngörülenden yaklaşık 159 milyon TL daha fazla Gümrük Vergisi toplanmıştır. 2025 yılı ilk çeyreğinde ise

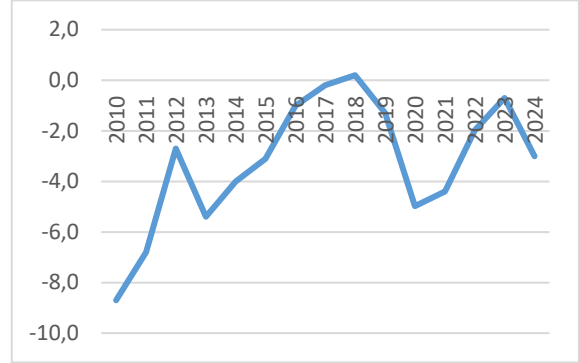
403 milyon TL Gümrük Vergisi toplanmıştır. 2025 yılı ikinci çeyreğinde toplanan Gümrük Vergisi toplam 905 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda bu rakam 1,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2024 yılında İthalattan Alınan Katma Değer Vergisi'nden ise öngörülenden yaklaşık 1,5 milyar TL daha az gelir elde edilmiştir. 2025 yılı ilk çeyreğinde ise 2,9 milyar TL İthalattan Alınan Katma Değer Vergisi toplanmıştır. 2025 yılı ikinci çeyreğinde bu rakam toplam 6,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise bu rakam 10,7 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Vergi Dışı Gelirler kaleminde önemli yer tutan Fon Gelirleri 2024 yılı sonunda öngörülenden %3,3 daha az olmuştur. Buna bağlı olarak, 196 milyon TL dolaylarında daha az fon geliri elde edilmiştir. 2025 yılı ilk çeyreğinde ise 1,2 milyar TL Fon Geliri elde edilmiştir. 2025 yılı ikinci çeyrek sonunda bu rakam toplam 2,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise bu rakam yaklaşık 5,2 milyar TL'ye ulaşmıştır.

2024 yılı sonunda yaklaşık 5 milyar 93 milyon TL'yi bulması beklenen FİF gelirleri, 4 milyar 941 milyon TL olarak gerçekleştirmiş ve 152 milyon TL civarında daha az gelir elde edilmiştir. 2025 yılı ilk çeyreğinde ise 1 milyar 158 milyon TL FİF geliri elde edilmiştir. 2025 yılı ikinci çeyrek sonunda bu rakam toplam 2 milyar 708 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise bu rakam 4 milyar 523 milyon TL'ye ulaşmıştır.

2020 yılında, KKTC Maliye Bakanlığı verilerine göre, 1.065 milyon TL yerel açık ve DPÖ'nün açıkladığı 21.407 milyon TL GSYİH göz önünde bulundurulduğunda 2020 yılında yerel açığın GSYİH'ya oranı %-5 civarındadır. 2021 yılında yerel açığın GSYİH'ya oranı %-4,4 olarak hesaplanmıştır. 2022 yılı için %-2 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılı yerel açığın GSYİH'ya oranı %-0,7 olarak hesaplanmıştır. 2024 yılı yerel açığın GSYİH'ya oranı %-3,0 olarak hesaplanmıştır.

Grafik 16: KKTC'de Yerel Açık- GSYİH Oranı (%)



Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı, KKTC İstatistik Kurumu

Türkiye'de 2024 yılı sonunda ise merkezi bütçe gelirleri bir önceki yıla göre %66,5 oranında artarak 8 trilyon 670 milyar 863 milyon TL olarak gerçekleşirken, bütçe giderleri %63,6 oranında artarak 10 trilyon 777 milyar 9 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda merkezi bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre %48,0 oranında artarak 9 trilyon 4 milyar 924 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bütçe giderleri ise bu zaman diliminde %42,8 oranında artarak 10 trilyon 222 milyar 202 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti merkezi yönetim bütçesi 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda bir önceki yılın aynı dönemine göre %13,3 daha fazla açık vererek 1 trilyon 217 milyar 278 milyon TL bütçe dengesinde açık vermiştir.

2024 yılı sonunda ise 835 milyar 690 milyon TL faiz dışı açık verilmiştir. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise toplam 445 milyar 103 milyon TL faiz dışı fazla verilmiştir.

Türkiye Merkezi Yönetim bütçe gelirlerindeki artış incelendiğinde 2024 yılında vergi gelirlerinin bütçe tahminlerine göre %1,4 daha az olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise

vergi gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre %51,0 artarak 7 trilyon 753 milyar 506 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Türkiye'de vergi türleri itibarıyla bakıldığında 2025 yılı üçüncü çeyreği sonunda bir önceki yılın aynı dönemine göre, gelir vergisi %91,6, kurumlar vergisi %28,0, dahilde alınan katma değer vergisi %59,2, özel tüketim vergisi %39,6, banka ve sigorta muameleleri vergisi %65,4, ithalde alınan katma değer vergisi %26,2, damga vergisi %52,8, harçlar %65,5 ve diğer vergi gelirleri %46,2 oranında artış göstermektedir.

2010 yılında GKRY'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı, Maastricht kriterlerinin üzerinde, %4,7 olarak gerçekleşmişti. 2012'den sonra krizle birlikte bütçe açıkları daha da çok artarak 2014 yılında %8,7 ile en yüksek düzeyine geçmişti. Troyka ile yapılan anlaşma çerçevesinde %10'u bulan maaş kesintileri, memur sayısını azaltma dâhil alınan mali tedbirlerin sonucunda 2016 ve 2017 yıllarında bütçe fazlası verilmişti. 2018 yılında ise özelleştirilen Kooperatif Merkez Bankası ile Hellenic Bank anlaşması çerçevesinde ödenmesi gereken 1.725 milyon Avronun bütçeden karşılanmasının etkisiyle bütçe açığının GSYİH oranı %3,7 olmuştu. (Bu aktarma olmasaydı verilecek bütçe fazlasının GSYİH oranı %4,5 olacaktı). 2019 yılında bütçe 323,6 milyon euro artıya geçerek, GSYİH'nın %1,5'i kadar fazla verilmiştir. 2020 yılında ise 1.193,2 milyon Avro ile GSYİH'nın %5,7'si kadar bütçe açığı verilmiştir. 2021 yılı sonunda ise GKRY'de 409,3 milyon Avro tutarındaki bütçe açığının GSYİH'ya oranı %1,8 olmuştur. 2022 yılında ise bütçe açığının GSYİH'ya oranı %2,3 olmuştur.

2024 yılı sonunda bütçe giderleri bir önceki yıla kıyasla %1,5 oranında artarak 13 milyar 328 milyon Avro olmuştur. Sosyal yardım-

lar ise yaklaşık 120 milyon Avro (%2,7 oranında) artarak 4 milyar 500 milyon Avro'ya ulaşmıştır.

Bütçe gelirlerinde ise 2024 yılı sonunda bir önceki yıla göre toplamda 1 milyar 74 milyon Avro (%7,8 oranında) artış gerçekleştirilerek 14 milyar 836 milyon Avro olmuştur. KDV gelirleri ise 2024 yılı sonunda bir önceki yıla göre %5,6 oranında artış göstermiştir.

Bütçe gelirlerinde ise 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda bir önceki yılın aynı dönemine göre toplam %6,2 oranında artış gerçekleştirilerek 11 milyar 198 milyon Avro olmuştur.

GKRY 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda toplam bütçe giderleri ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %9,0 oranında artarak 10 milyar 28 milyon Avroya ulaşmıştır.

2025 üçüncü çeyrek sonunda GKRY bütçesi 1 milyar 169 milyon 500 bin Avro fazla vermiştir.

Tablo 8: GKRY 2024 ve 2025 Yılı Bütçe Gelir ve Giderleri

	2024 Ocak-Eylül (Milyon €)	2025 Ocak-Eylül (Milyon €)	Değişim (%)
Gelirler	10.547	11.198	6,2
Giderler	9.203	10.028	9,0
Denge	1.344	1.170	-12,9

Kaynak: CYSTAT

3.6. Bankacılık

2024 yılı sonunda aktif büyüklük bir önceki yıla göre %44,1 artış göstererek 329 milyar 507 milyon TL olmuştur. 2025 yılı birinci çeyrek sonunda ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %43,1 artış göstererek 363 milyar 738 milyon TL olmuştur. 2025 yılı ikinci

çeyrek sonunda ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %51,0 artış göstererek 410 milyar 22 milyon TL olmuştur. 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ise 448 milyar 310 milyon TL olmuştur.

Toplam brüt krediler 2025 yılı üçüncü çeyrekte %7,7 ve son bir yılda %49,8 artarak 181 milyar 850 milyon TL olmuştur. Mevduatlar ise üçüncü çeyrekte %8,4 ve son bir yılda %44,1 artarak 346 milyar 983 milyon TL'ye ulaşmıştır. Görüleceği üzere son bir yılda mevduatlar diğer bir deyişle tasarruflar, kredilerden diğer bir deyişle yatırımlardan ve hane halkı harcamalarından daha az artmıştır. Bu durum ekonominin hızlandığını göstermektedir. Bankaların özkaynakları son bir yılda %76,2 artarak 51 milyar 495 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 9: Bankacılık Aktif/Pasif Bilançosu (Mil. TL)

	Eylül 2024	Aralık 2024	Mart 2025	Haziran 2025	Eylül 2025
Nakit ve Nakit Benzeri	95.386	115.260	115.780	131.758	145.199
MDC	55.185	54.747	62.900	70.108	76.272
Toplam Brüt Krediler	121.381	130.954	148.932	168.813	181.850
Aktif/Pasif Toplamı	302.195	329.507	363.738	410.022	448.310
Mevduat	240.724	256.355	282.373	320.089	346.983
Bankalara Borçlar	14.767	19.621	18.057	20.198	22.702
Özkaynaklar	29.227	34.000	39.433	44.706	51.495

Kaynak: KKTOMB

Tablo 10: Aktif/Pasif Bilançosu (Değişim, %)

	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
Nakit ve Nakit Benzeri	10,2	52,2
MDC	8,8	38,2
Toplam Brüt Krediler	7,7	49,8
Aktif/Pasif Toplamı	9,3	48,4
Mevduat	8,4	44,1
Bankalara Borçlar	12,4	53,7
Özkaynaklar	15,2	76,2

Kaynak: KKTOMB

İşletme Kredileri 2025 yılı üçüncü çeyrekte %7,3 ve son bir yılda %56,3 artarak 128 milyar 796 milyon TL'ye yükselmiştir. Tüketici Kredileri, ikinci çeyrekte %8,8 ve son bir

yılda %53,1 artarak 31 milyar 56 milyon TL olmuştur. Kredi Kartlarındaki artış ise üçüncü çeyrekte %9,5 ve son bir yılda %61,1 olmuştur. Toplam kredi büyüklüğü ise 2024 yılı sonunda 126 milyar 546 milyon TL iken 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda 176 milyar 666 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 11: Toplam Krediler (Milyon TL)

	Eylül 2024	Aralık 2024	Mart 2024	Haziran 2025	Eylül 2025
İşletme Kredileri	82.392	88.867	105.784	120.053	128.796
Tüketici Kredileri	20.289	22.042	25.453	28.551	31.056
Kredi Kartları	5.818	6.674	6.998	8.561	9.375
Diğer Krediler	8.277	8.963	5.806	6.641	7.439
Toplam Krediler	116.776	126.546	144.041	163.806	176.666

Kaynak: KKTOMB

Tablo 12: Toplam Krediler (Değişim %)

	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
İşletme Kredileri	7,3	56,3
Tüketici Kredileri	8,8	53,1
Kredi Kartları	9,5	61,1
Diğer Krediler	12,0	-10,1
Toplam Krediler	7,9	51,3

Kaynak: KKTOMB

Toplam Mevduatlar 2025 yılı üçüncü çeyrekte %8,4 ve son bir yılda %44,1 artarak 346 milyar 983 milyon TL'ye yükselmiştir. Ticari Mevduatlar üçüncü çeyrekte %13,4 ve son bir yılda %36,7 oranında artarak 79 milyar 880 milyon TL'ye yükselmiştir. Resmi Mevduatlar son çeyrekte %5,7 ve

son bir yılda %121,8 artarak 22 milyar 233 milyon TL olmuştur.

Tablo 13: Toplam Mevduatlar (Milyon TL)

	Eylül 2024	Aralık 2024	Mart 2024	Haziran 2025	Eylül 2025
Tasarruf	166.172	176.155	195.672	219.012	231.988
Ticari	58.421	62.258	61.992	70.411	79.880
Resmi	10.022	9.943	16.891	21.043	22.233
Diğer	6.109	7.999	7.818	9.623	12.882
Toplam Mevduat	240.724	256.355	282.373	320.089	346.983

Kaynak: KKTMB

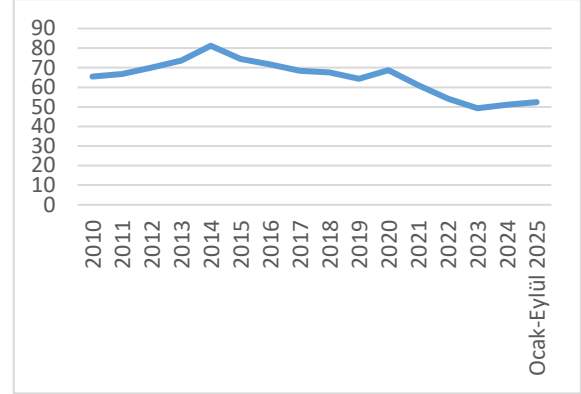
Tablo 14: Toplam Mevduatlar (Değişim %)

	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
Tasarruf	5,9	39,6
Ticari	13,4	36,7
Resmi	5,7	121,8
Diğer	33,9	110,9
Toplam Mevduat	8,4	44,1

Kaynak: KKTMB

2010 yılında %65,5 olan kredi mevduat oranı 2014 yılında %81,2'e kadar yükselmiştir. Bu tarihten itibaren bu oran azalmaya başlamış ve 2020 yılında %68,8 olmuştur. 2021 yılı sonunda %61,1'e düşen kredi mevduat oranı, 2022 yılı sonunda %54,2'ye gerileyerek oldukça düşük bir orana düşmüştür. 2023 yılı sonunda ise bu oran daha da gerileyerek %49,3 olmuştur. KKTTC'de 2024 yılı için kredi/mevduat oranı %51,1 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılı üçüncü çeyrekte bu oran %52,4 olmuştur.

Grafik 17: Kredi/Mevduat Oranı (%)

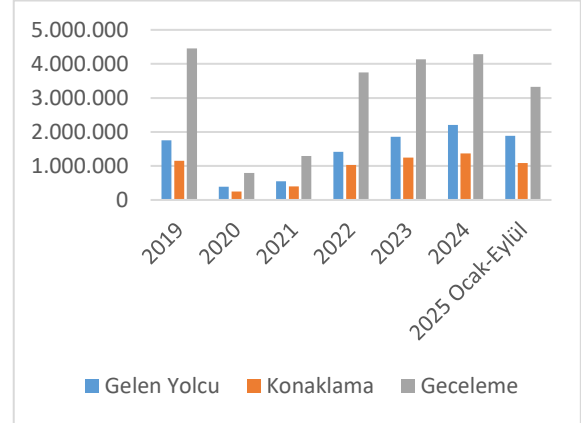


Kaynak: KKTMB

3.7. Turizm

2020 yılında bir önceki yıla göre gelen yolcu (KKTTC uyruklular hariç) sayısı %77,8 azalarak 388.837 olarak gerçekleşmişti. Konaklama ve geceleme sayısı ise sırasıyla %78,7 ve %82,2 azalarak yine sırasıyla 244.614 ve 791.959'a düşmüştür.

Grafik 18: KKTTC Gelen Yolcu, Konaklayan Kişi ve Geceleme Sayısı (2019-2025)



Kaynak: KKTTC Turizm Planlama Dairesi

2021 yılında dünyada ve ülkemizde normalleşmenin başlamasıyla birlikte turizm sektörü de canlanmaya başlamıştır. 2021 yılı gelen yolcu sayısı, 2020 yılına göre %42 oranında artarak 388.837'den 552.312'e yükselmiştir.

2022 yılı sonunda bir önceki yıla göre gelen yolcu (KKTC uyruklular hariç) sayısı %156,6 oranında artarak 1 milyon 415 bin olmuştur.

2023 yılı sonunda bir önceki yıla göre gelen yolcu (KKTC uyruklular hariç) sayısı yaklaşık 1 milyon 854 bin olmuştur. Bu sayı bir önceki yılın aynı dönemine göre %31,1 artış göstermiştir. Bahsi geçen dönemde konaklayan kişi ve geceleme sayıları ise sırasıyla %20,5 ve %10,3 oranında artış göstermiştir.

2024 yılına bakıldığında bir önceki yıla göre gelen yolcu (KKTC uyruklular hariç) sayısı yaklaşık 2 milyon 209 bin olmuştur. Bu sayı bir önceki yılın aynı dönemine göre %19,1 artış göstermiştir. Bahsi geçen dönemde konaklayan kişi ve geceleme sayıları ise sırasıyla %9,9 ve %3,6 oranında artış göstermiştir.

2025 yılı Ocak-Eylül ayları arasında KKTC'ye gelen yolcu sayısı (KKTC uyruklular hariç) 2024 yılı aynı döneme göre %18,9 oranında artarak 1.887.840 olmuştur. Bahsi geçen dönemde konaklayan kişi sayısı 2024 yılı aynı döneme göre toplam %9,5 oranında artmış, geceleme sayısı ise 2024 yılı aynı döneme göre toplam %2,6 oranında artmıştır.

2021 yılında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı bir önceki yıla göre %85,5 oranında artarak 29 milyon 357 bin kişiye yükselmiştir. 2022 yılı sonunda ise bir önceki yılın aynı dönemine göre bu sayı %75 oranında artarak 51 milyon 369 bin kişiye ulaşmıştır.

2023 yılı sonunda Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %11,1 oranında artış göstermiştir. Bahsi geçen dönemde gelen ziyaretçi sayısı 57 milyon 77 bin kişiyi bulmuştur.

2024 yılı sonunda Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı ise bir önceki yıla göre %9 oranında artış göstererek 62 milyon 232 bin kişi olmuştur.

Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre toplam %1,8 oranında artarak 49 milyon 173 bin kişi olmuştur.

Türkiye'nin 2019 yılında 42,9 milyar dolar olan turizm gelirleri 2020 yılında %64 azalarak 15,2 milyar dolara gerilemiştir. 2021 yılında ise Türkiye'nin turizm gelirleri 30,3 milyar dolara yükselmiştir. 2022 yılı sonunda ise turizm gelirleri 49,9 milyar dolar olmuştur. 2023 yılı sonunda ise turizm gelirlerinde bir önceki yılına göre %12,1 artış ile 55,9 milyar dolara ulaşmıştır. 2024 yılında ise Türkiye'nin turizm gelirleri %8,3 artarak 60,5 milyar dolara yükselmiştir.

Türkiye'de turizm gelirleri 2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda, bir önceki yılın aynı dönemine göre toplam %5,6 oranında artarak 49 milyar 466 milyon dolara ulaşmıştır.

GKRY'de 2020 yılında GKRY'ne gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %84,1 azalmıştır. 2021 yılında normalleşmenin başlamasıyla, GKRY'ne gelen turist sayısında bir önceki yıla göre %206,7 oranında büyük bir artış yaşanmıştır. 2021 yılında GKRY'ne gelen turist sayısı yaklaşık 2 milyonu bulmuştur. 2022 yılı sonunda ise bir önceki yıla göre bu sayı %65,3 oranında artarak 3,2 milyona ulaşmıştır. 2023 yılı sonunda GKRY'ne gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %20,1 artış göstererek yaklaşık 3,8 milyona ulaşmıştır. 2024 yılında ise bir önceki yıla göre %5,1 oranında artış yaşanmış ve gelen turist sayısı yaklaşık 4 milyona ulaşmıştır.

GKRY'e 2025 yılı ikinci çeyreğinde, geçen yılın aynı dönemine göre %9,1 oranında artış ile 1 milyon 761 bin 777 turist ziyareti gerçekleştirilmiştir.

2020 yılında, turizm gelirleri 392 milyon Avro olan GKRY'nde, 2021 yılı sonunda bu rakam %286,1 artış ile 1.513 milyon Avro'ya yükselmiştir. GKRY'nin turizm gelirleri 2022 yılı sonunda ise 2.439 milyon Avro'ya ulaşmıştır.

mıştır. 2023 yılı sonu itibarıyla turizm gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre %22,6 artarak 2.991 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir. GKRY'nin 2024 yıl sonu itibarıyla turizm gelirleri bir önceki yıla göre %7,3 oranında artarak 3.209 milyon Avroya yükselmiştir.

2025 yılı üçüncü çeyreğinde GKRY turizm gelirleri bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %10,78 oranında artarak 1.595 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir.



4. PİYASALARDAKİ GELİŞMELER

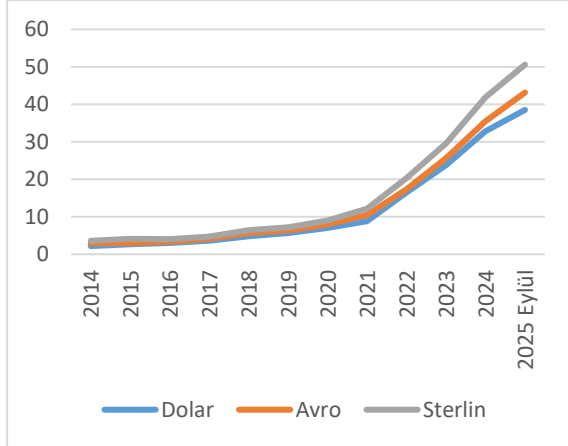
Bu bölümde piyasa faaliyetlerini doğrudan ilgilendiren döviz, petrol fiyatları ve faizlerle ilgili gelişmelere yer verilmektedir.

4.1. Döviz

24

2010 ve 2014 yılları arasında yatay seyreden döviz kurları, 2015 yılından itibaren artışa geçmiştir. 2018 yılında ise Türk Lirası bütün para birimleri karşısında değer kaybetmiştir. Değer kayıpları ortalama döviz kurları baz alındığında bir önceki yıla göre dolar karşısında %31,9, Avro karşısında %37,6 ve sterlin karşısında %36 olmuştur. 2019 yılında ise bir önceki yıla göre değer kayıpları devam etmiştir. 2018 yılına göre değer kaybı dolarda %17,8, Avroda %12,1 ve sterlinde %13,3 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 19: 2014-2025 Ortalama Döviz Kurları



Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, KKTMB

2020 yılında ilkbahar aylarında ve Ağustos-Kasım aylarında tekrar bir kur atağı yaşanmıştır. Kasım ayında ekonomi yönetiminde yaşanan değişim ve faiz artışıyla birlikte Aralık ayında dövizde bir miktar gerileme yaşanmıştır. Ancak, 20 Mart 2021 tarihinde atanan Merkez Bankası Başkanının Kasım ayında görevden alınması üzerine dövizde tekrar hareketlenme yaşanmıştır. 2021 yılı

sonu ortalama döviz kuru ile 2020 yılı sonu verileri karşılaştırıldığında Dolarda %26,6, Avroda %30,3 ve Sterlinde %35,2 oranında artış görülmüştür. Ortalama döviz kuru 2022 yılı sonunda şu şekilde oluşmuştur: Dolar 16,55, Avro 17,36 ve Sterlin 20,32.

2023 yıl sonu ortalama döviz kurları Dolar 23,74, Avro 25,65 ve Sterlin 29,55 olarak gerçekleşmiştir.

2024 yılı ortalama döviz kurları ise şu şekilde gerçekleşmiştir: Dolar 32,79, Avro 35,51 ve Sterlin 41,86.

2025 yılı üçüncü çeyrek sonunda ortalama döviz kurları ise şu şekilde gerçekleşmiştir: Dolar 38,52, Avro 43,16 ve Sterlin 50,60.

4.2. Petrol Fiyatları

2020 yılı Aralık ayının sonunda brent petrol fiyatı 51,8 dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında artışa geçen petrol fiyatları yıl sonu itibarıyla bir önceki yıla göre %35,6 artarak 94,75 ABD doları seviyesine ulaşmıştır. 2022 yılı sonu itibarıyla brent petrolün fiyatı 85,91 dolar olmuştur.

Rusya-Ukrayna savaşının başlamasıyla brent petrolün fiyatı savaşın ilk günlerinde varil başına 110 doları aşmıştır. Savaşın devam etmesi enerji piyasalarında belirsizlik yaratmış ve fiyatlarda dalgalanmalara sebep olmuştur.

2023 yılı sonunda brent petrolün fiyatı 77,04 dolara gerilemiştir.

2024 yılı sonunda brent petrolün fiyatı ise varil başına 74,28 dolar olmuştur.

2025 yılı Eylül ayı sonunda brent petrolün KKTC’de benzin fiyatlarına yansımaları ise şu şekilde olmuştur: kurşunsuz 98 benzin fiyatı 41,62 TL, kurşunsuz 95 benzin fiyatı 40,62 TL ve Euro Dizel fiyatı 40,75 TL.

4.3. Faizler

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 25 Kasım 2016’da belirlediği %8 faiz oranını, 2018 yılı Haziran ayına kadar değiştirmemiştir. Ancak, 2018 yılında yaşanan kur şokuna Merkez Bankası önce 850 baz puanlık artış, daha sonra 125 baz puanlık artış ve Eylül ayında 625 baz puanlık artış yani toplamda 1600 (%16) baz puanlık artışla cevap vermiştir. Temmuz 2019’a kadar %24 olarak değiştirilmeyen faiz oranı, bu tarihten Mayıs 2020 tarihine kadar toplam 9 defa indirim yapılarak %8,25’e kadar düşürülmüştür. Mart ayında başlayan dövizdeki hareketliliğin etkisi Mayıs ayında 200 baz puanlık artışla faiz oranlarının %10,25’e yükseltilmesine yol açmış, ancak bu artış dövizin hızını kesmemiştir. Kasım ayında dövizin tarihi rekor kırması üzerine, Merkez Bankası başkanı görevden alınmıştır. Merkez Bankası Başkanı değişimiyle birlikte Kasım ayında 475, Aralık ayında ise 200 baz faiz artışı yapılarak, faizler %17’ye yükseltilmiştir. Bu artışlar döviz düşürmüştür. Mart ayında enflasyonla ilgili beklentilerin yükselmesi ve emtia fiyatları ile gıda fiyatlarının yükselmesi Merkez Bankasını tekrar faizleri artırmaya itmiştir. Ancak piyasa beklentisinin 100 baz artış olmasına rağmen artış 200 baz olarak gerçekleşmiştir.

2021 yılında ilk faiz indirimini 23 Eylül’de gerçekleştirilerek, politika faizi 100 baz puan indirimle %18’e çekilmiştir. Ardından 21 Ekim’de 200 baz puan indirilen politika faizi, 18 Kasım’da bir kez daha 100 baz puan düşürülmüştür. Son olarak, 16 Aralık

tarihinde 100 baz puan daha indirilen politika faizi, böylelikle son 4 ayda 5 puan düşürülerek %14’e çekilmiş oldu. 2022 yılı Temmuz ayına kadar politika faizi oranının %14 düzeyinde sabit tutuldu. Politika faizi oranı 18 Ağustos 2022’de %13’e indirildi. Para Politikası Kurulu’nun Eylül ayındaki toplantısında ise bu oran %12’ye indirilmiştir.

Para Politikası Kurulu, 2022 yılı dördüncü çeyrekte, ilk olarak Ekim ayındaki toplantısında politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının %12’den %10,5’e indirilmesine karar vermiştir. Kasım ayındaki toplantısında ise faiz oranının %10,5’ten %9’a indirilmesine karar vermiştir. Kurul 2022 yılı son toplantısında faiz oranının sabit tutulmasına karar vermiştir.

2023 yılında Para Politikası Kurulu ilk toplantısını 19 Ocak’ta gerçekleştirerek politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı %9’da sabit tutmuştur. Şubat ayındaki toplantısında ise bu oranı %8,5’e indirmiştir. 2023 yılı ilk çeyreğinin son toplantısını ise 23 Mart’ta gerçekleştiren Kurul, politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranını sabit tutmuştur.

2023 yılı ikinci çeyreği sonunda Para Politikası Kurulu politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının %8,5’ten %15 düzeyine yükseltilmesine karar vermiştir. Üçüncü çeyrekte faiz oranını artırmaya devam eden T.C. Merkez Bankası, politika faizini Temmuz ayında %17,5’e, Ağustos ayında %25’e ve Eylül ayında %30’a kadar yükseltmiştir.

2023 yılı son çeyreğinde de enflasyon ile mücadele etmek için politika faizinde artış sürdüren T.C. Merkez Bankası, sıkılaştırma adımlarını devam ettirmiştir. Para Politikası Kurulu, politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranını Ekim ayında %35’e, Kasım ayında %40’a ve Aralık ayında %42,5’e kadar artırmıştır.

T.C. Merkez Bankası 2024 yılı başından itibaren de bir hafta vadeli repo ihale faiz oranlarını artırarak Ocak ayında %45'e, Mart ayında %50'ye kadar artırmıştır.

T.C. Merkez Bankası Aralık 2024 ayında ise politika faizinde indirimle giderek bu oranı %47,5'e düşürmüştür.

T.C. Merkez Bankası 23 Ocak 2025 tarihinde politika faizini %45'e düşürmüştür. 6 Mart 2025 tarihinde ise bu oranı %42,5'e düşürmüştür. 20 Mart 2025 tarihinde ise politika faizini %42,5'te sabit tutmuştur.

T.C. Merkez Bankası 17 Nisan 2025 tarihinde politika faizini %42,5'ten %46'ya yükseltmiştir.

T.C. Merkez Bankası, 19 Haziran 2025 tarihinde ise politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranını %46'da sabit tutulmasına karar vermiştir.

T.C. Merkez Bankası, 24 Temmuz 2025 tarihinde politika faizini %43'e indirmiştir. 11 Eylül 2025 tarihinde ise bu oranı %40,5'e indirmiştir.

Türkiye ile benzer şekilde faaliyetlerde bulunan KKTC Merkez Bankası'nın almış olduğu kararlar sonucunda, mevduat faiz oranları ve yasal karşılıklara uygulanan faiz oranları aşağıdaki tablolarda sunulan şekilde olmuştur.

Tablo 15: KKTC Merkez Bankası Yıllık Mevduat Faiz Oranları (%)

	13 Mart 2025	29 Nisan 2025	23 Mayıs 2025	29 Temmuz 2025	18 Eylül 2025
TL	37,50	43,00	43,00	38,00	36,00
Dolar	1,75	1,75	1,50	1,50	1,50
Avro	1,00	1,00	0,75	0,75	0,75
Sterlin	1,75	1,75	1,50	1,50	1,50

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

Tablo 16: KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklara Uygulanan Faiz Oranları (%)

	1 Aralık 2023	29 Mart 2024	6 Ocak 2025	13 Mart 2025	29 Nisan 2025
TL	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00
Dolar	1,00	1,00	0,75	0,75	0,75
Avro	0,75	0,75	0,50	0,50	0,50
Sterlin	1,00	1,00	0,75	0,75	0,75

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

5. YAPISAL REFORM GÜNDEMLERİ

Bu bölümde KKTC, Türkiye ve GKRY’de kısa ve orta vadede öngörülen makroekonomik hedeflere ve eğer varsa yapısal reform gündemlerindeki dikkat çekici düzenlemelere yer verilmektedir.

2025 Yılı Türkiye Cumhuriyeti (TC) Hükümeti ile KKTC Hükümeti Arasında İktisadi ve Mali İş Birliği Antlaşması 21 Mart’ta Ankara’da Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde düzenlenen tören ile imzalanmıştır. Antlaşmayı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz ve Başbakan Ünal Üstel imzalamıştır.

Bu anlaşma kapsamında altyapı yatırım ve reel sektör projelerine toplam 11.780.000.000 TL, faaliyet ödeneklerine toplam 620.000.000 TL ve savunma ödeneklerine 6.600.000.000 TL olmak üzere toplam 19 milyar TL hibe yardımında bulunulacağı belirtilmiştir.

Ayrıca kamu sektörü (cari bütçe açığına katkı) için toplam 500.000.000 TL, kamu sektörü (diğer) için toplam 1.050.000.000 TL ve reform destekleme ödeneği olarak toplam 450.000.000 TL olmak üzere toplam 2 milyar TL kredi yardımında bulunulacağı belirtilmiştir.

Yukarıdaki rakamlarla birlikte toplam destek 21 milyar TL olarak açıklanmıştır.

Yılmaz, bütçenin sürdürülebilir ekonomik büyüme, altyapı yatırımları ve reel sektör desteklerine öncelik verilerek kullanılacağı belirtilmiştir.

Hibe edilecek 2 mobil treyler elektrik santralinin sağlayacağı ek 35 megavatlık güçle, yaz aylarında artan enerji ihtiyacına da cevap verileceği belirtilmiştir.

19 Şubat 2025 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ve DPÖ tarafından hazırlanan 2025-2027 Orta Vadeli Program Taslağı, KKTC’nin refah seviyesini artırmayı hedeflemektedir. İlgili kamu kurumları ile istişare içinde hazırlanan bu program, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme, gelişmiş bir dış ticaret, kontrollü bir kamu harcama düzeni, gelir dağılımının iyileştirilmesi, istihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması, ekonomik yapının güçlendirilmesi, verimliliğin artırılması, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik politikalarının geliştirilmesi gibi konularda iş birliğine katkı koyan makroekonomik hedefler ve politika önerileri sunmaktadır.

Orta Vadeli Program 2025-2027, yine DPÖ tarafından hazırlanan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (2025-2029) vizyonuna uyumlu bir şekilde hazırlanmıştır.

DPÖ Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (2025-2029) Stratejisi, Amaçları ve Makro Hedefleri de 19 Şubat 2025 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (2025-2029) aşağıdaki 5 ana eksen etrafında hazırlanmıştır:

- İstikrarlı ve Güçlü Büyüme
- Rekabetçi ve Yüksek Katma Değerli Üretim Kapasitesinin Artırılması
- Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre
- Nitelikli ve Sağlıklı İnsan, Güçlü Toplum
- Kalkınma için Ulusal ve Uluslararası İş Birliği

Bu planın, kamu kesimi ve özel sektörün geneli için de yol gösterici bir nitelikte olduğu ve kamu-özel sektör-toplum arasında iletişime ve ortak hedeflere yönelik bir iş birliğine katkıda bulunacağı belirtilmiştir. Planın, mevcut kaynakların verimli kullanılması ve bu kaynakların orta ve uzun vadede ekonomik ve sosyal bakımdan en yüksek katma değer üreten alanlara yönlendirilmesini destekleyecek politika ve hedeflerle bir yol haritası sunduğu belirtilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı'nın verilerine göre, Türkiye'nin toplam ihracatının yaklaşık üçte ikisinin Türkiye'ye yakın ülkelere gerçekleştirildiği bildirilmektedir. Türkiye'nin ortalama ihracat mesafesinin dünya ortalamasının altında kalmakta olduğu belirtilmiştir.

Bu nedenle Türkiye'nin ihracat hacminin artırılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda Uzak Ülkeler Stratejisi aşağıdaki stratejik dokümanlarla uyum arz etmekte olduğu belirtilmiştir:

- 12. Kalkınma Planı (2024-2028),
- İhracat Ana Planı,
- Orta Vadeli Program (2026-2028),
- Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı,
- T.C. Ticaret Bakanlığının Stratejik Planı.

Türkiye'nin yapısal reform gündemleri, ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılmak ve makroekonomik istikrarı sağlamak amacıyla çeşitli alanlarda reformları içermektedir. Bu büyüme hedeflerine ulaşmak için sıkı para ve maliye politikalarının yanı sıra, işgücü piyasasında yapılacak düzenlemeler ve çalışanların becerilerinin geliştirilmesi gibi yapısal reformlar önem taşımaktadır.

GKRY 2025 yılı için ekonomik büyümeyi vergi reformları ile destekleyerek hane halkı gelirlerini artırmayı ve iş yerlerini desteklemeyi amaçlamaktadır. GKRY emeklilik reformları ile işgücü piyasasını geliştirmek, dijital dönüşümü hızlandırmak ve kurumlarını modernize etmek için çaba sarfetmektedir. Jeopolitik konjonktür sebebiyle savunma harcamalarını da artırmıştır.

Avrupa Komisyonu da GKRY ekonomisini finans, eğitim, kamu yönetimi ve sağlık alanlarında teknik olarak desteklemektedir.

6. KTTO POLİTİKA ÖNERİLERİ

Enerjiden emtiaya, hammaddeden lojistik maliyetlere kadar fiyatların arttığı bu dönemde, KKTC ekonomisi de olumsuz bir tablo çizmektedir. Bu süreçte, ekonomik faaliyetleri planlamak ve hızlandırmak amacıyla KTTO tarafından gündeme getirilen bazı politika önerileri şu şekildedir:

1. KKTC ekonomisini ciddi şekilde olumsuz etkileyen hayat pahalılığı ile mücadele için gerekli önlemler en kısa sürede alınmalıdır.

2. Enflasyon Düzeltmesi ve Para Kambiyo Karları: Enflasyonist bir ortamda faaliyet gösteren işletmelerin korunabilmesi bakımından enflasyon muhasebesinin devreye konulması, işletmelerin yoluna devam edebilmesi ve istihdamın devam etmesi bakımından bir zorunluluk olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla, 27/1977 sayılı Vergi Usul Yasası'nın Enflasyon Muhasebesi uygulaması maddesi ile verdiği yetkiye dayanarak bilanço değerlerini (stok, maddi duran varlıklar ve sermaye – parasal değerler hariç) Maliye'nin Resmi Gazete'de yayınlacağı katsayıyla günün koşullarına getirmeli ve yapılacak bir yasa ile kambiyo geliri olanların kambiyo gelirlerinin %50'sinin vergi matrahından indirim yapılması sağlanmalıdır.

3. Temettü ve Kurumlar Vergisi Oranının Düzenlenmesi: Şirketlerde dağıtılmayan kurum kazancı üzerinden vergi alınması işletmelerin finansal kaynaklarını azaltmakta, sermaye yapılarının güçlendirilmesi olumsuz yönde etkilenmektedir. Dağıtılmayan kurum kazancı üzerinden (%15) stopaj alınmaması ve karın temettü olarak dağıtılması durumunda vergilendirilmesi (en

fazla %5) ve diğer gelirlerle birleştirilmesi (kesin vergi olması) sağlanmalıdır. Böylelikle işletme bilançolarının daha gerçekçi düzenlenmesini ve bu tür gelir elde edenlerin ek yatırım yapmalarını teşvik edecektir. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Yasalarında gerekli değişikliği sağlayacak iki yasal düzenlemeler Odamız tarafından hazırlanmıştır.

4. Gelir Vergisi Oranları: Gelir vergisi oranları yeniden düzenlenerek vergi yükü azaltılacak şekilde, düşük gelirlielerin daha düşük oranlarla vergilendirilmesi sağlanıp alım güçleri artırılabilecektir. Ayrıca ücret maliyetleri azalacağından istihdamın artmasına katkı sağlayacaktır. Yüksek vergi oranları nedeniyle kayıt dışı bırakılan gelirler kayıt altına alınacağından belirli bir süre sonra vergi gelirlerinin artmasına olumlu katkısı olacaktır. Gelir Vergisi Yasasında gerekli değişikliği sağlayacak yasal düzenleme Odamız tarafından hazırlanmıştır.

5. Yatırım İndirimi: İşletmelerin yeni yatırımlarının vergilendirilmesi ile ilgili esaslar, yakın geçmişte yapılan düzenlemeler ile yatırımı teşvik edici değil, caydırıcı bir duruma getirilmişti. Ekonominin canlandırılması için yatırım gereklidir. Yatırım yoksa, ekonomik canlanma da olmayacaktır. Yatırım indiriminin ilk aşamada eski şekline dönüştürülmesi gerekmektedir.

6. Kamu Özel İş birliği ve Özelleştirmeler: Kamu kaynağı kullanılmadan, özel sektörün dinamizminden faydalanılarak KKTC'deki mevcut ve yapılması planlanan liman, telekomünikasyon, toplu taşımacılık ve enerji yatırımlarının yerli sermayenin katılımı ve katkılarıyla Kamu-Özel İş birliği

modeliyle yap işlet devret sisteminde gerçekleştirilmesine önem verilmelidir.

7. Şirket Tescil Konusu: İdari ve bürokratik engelleri azaltmaya yönelik atılması gereken en temel adımlardan bir tanesi kamu kurumlarının yetkilerinin (örneğin belge verme/onaylama yetkisi) mümkün olduğunca ilgili Odalara devredilmesidir. Kamu kurumlarındaki bürokratik işlem yükünün azaltılmasına da önemli katkı sağlayacak böylesi adımlar, kamu kurumlarının ilgili oldukları alanların geliştirilmesi ile ilgili politika, strateji ve önlemler üretip, geliştirmelerine de önemli katkı sağlayacaktır. Bu konuda Türkiye Cumhuriyeti'nin yapmış olduğu reform niteliğindeki düzenlemeler örnek alınmalıdır. Şöyle ki; Türkiye'de şirket kuruluş reformu kapsamında 2003 yılında Türk Ticaret Kanunu'nda yapılan değişiklik ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yetkisinde olan şirket tescil belgesi verme yetkisi Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ile Odalara devredilmişti. Yapılan düzenleme ile, reform öncesi 13 aşamalı ve 38 gün süren süreç, 2007 yılında 6 aşama ve 6 güne düşürülmüştür. Bugün ise, şirket kuruluş işlemleri aynı gün, tek merkezde (Odalar bünyesindeki Sicil Memurlukları) ve sadece 3 aşamada tamamlanmaktadır. Ekonomi ve Enerji Bakanlığına bağlı Şirketler Mukayyitliğinin şirket tescil etme yetkisinin Kıbrıs Türk Ticaret Odası'na devredilmesi için gerekli düzenlemelerin en kısa sürede başlatılmalıdır.

8. İthalatta KDV Ertelemesi: İthalat yapan işletmelerin bu enflasyonist ortamda finansmanda sıkıntı yaşamaması için 60 gün olan KDV ertelemezinin 90 güne çıkarılması finansman sorunu yaşayan işletmeleri rahatlatacaktır.

9. FOB Bedel Üzerinden Vergilendirme: Uluslararası navlun fiyatlarındaki yükseliş, piyasadaki ürünlerin satış fiyatlarına olumsuz yönde maliyet artışı getirmektedir. Piyasanın ucuzlatılması hedefi doğrultusunda belli bir süreliğine gümrüklerde alınan bütün vergi ve harçlar FOB bedeli üzerinden hesaplanmalıdır.

10. Fiyat İstikrar Fonu: Devletin fon gelirlerinde en az düşüş sağlayacak kapsamda; akaryakıt, araç, alkollü içecekler ve tütün ürünleri hariç, temel tüketim maddelerindeki fonlar kaldırılmalı ve ülke ekonomisi için katma değer yaratan yerli üretim alanlarında üreticilerin girdi maliyetlerinin ucuzlatılması, pazarlama ve dış satım süreçlerinde sürekli olarak desteklenmelidir.

11. Kredi Kartı Kullanımının Teşvik Edilmesi: Kredi kartı ve banka kartı kullanımının teşvik edilerek kayıt dışılığın önlenmesi için uygulamaya konan Kredi Kartı ve Banka Kartı ile kendi ihtiyaçları için yapılan harcamalardan %1 oranında iade uygulaması ile ilgili yasa yürürlükte olmakla birlikte gerektiği gibi uygulanmadığından ve oranın düşük olması nedeniyle arzulanan faydayı sağlamamıştır. İlgili yasanın teşvik edici olması ve kayıt dışılığın önlenmesi yönünde fayda sağlaması için oranın %2'ye çıkarılması ve uygulamanın kesintisiz olarak yapılması gerekmektedir.

12. Devreden KDV: Bir kısım işletmelerin sıfır veya indirimli KDV oranları ile satış yapması, bu faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için yapmış olduğu harcamalar nedeniyle yüklendiği KDV'nin tümünü indirme imkanı bulamamasına neden olmakta ve hesapları sürekli devreden KDV vermektedir. Bu durumda olan işletmeler devreden KDV ka-

dar bir miktarı sürekli finanse etmek zorundadır. Bu işletmelerin mali yapısını bozmaktadır. Bu durumda olan işletmelere devreden KDV miktarı üç ayda bir iade edilmeli veya sosyal güvenlik, kurumlar vergisi veya gelir vergisi yükümlülüklerine mahsup edilebilmelidir.

13. Şirket Hisselerinin Elden Çıkarılması: Ülkede kayıtlı yerel sermayeyi ve yabancı sermayeyi yatırıma teşvik etmek, kurumlaşmayı artırmak ve işletmelerin sermaye yapısının güçlenmesini sağlamak için şirket hisselerinin elden çıkarılmasında (devredilmesinde), hisseleri elde tutma süresi beş yıl ve daha fazla ise satış işleminde (devir işleminde) vergi aranmaması gerekmektedir. Ayrıca T.C. mukimlerinin KKTC de kayıtlı mahalli şirketlerde sahip oldukları hisselerin devir işlemlerinden elde ettikleri gelirlerin vergiden muaf tutulmuş olması KKTC vatandaşlarına haksızlığa neden olmaktadır. Benzer uygulamanın sağlanması vergi adaleti bakımından önemlidir. Bunun yapılması geliri elde edenin doğru beyanda bulunmasını sağlayacaktır.

14. Teşvik, Muafiyet ve İstisnalar: Teşvik, muafiyet ve istisnaların bütünlüklü olarak gözden geçirilmelidir.

15. E- Devlet: Kayıt dışılığın önlenmesi için çok önemli olan e-devlet, e-vergi ve e-gümrük gibi benzeri otomasyon ve online sistemlerin süratle geliştirilerek uygulamaya alınması gerekmektedir.

16. Kamu Reformu: Kamuda “vatandaş devlet için değil, devlet vatandaş için vardır” anlayışı doğrultusunda, kamunun ekonomi üzerinde yük olmaktan çıkarılması ve ekonomiyi destekleyecek şekilde yapılan-

dırılması amacıyla kamu reformunun hayata geçirilmesi talep edilmektedir. Kamu reformunun önemli bir bileşeni olan “Kamu Görevlileri Yasa Tasarısı”nın, ülkenin kanayan yarası olan müşavirlik sisteminde son verecek, liyakate, performansa ve verimliliğe dayalı bir kamu yönetim sistemini sağlayacak şekilde yürürlüğe konması gerekmektedir.

17. Kamu Çalışma Saatlerinin Düzenlenmesi: Kamu çalışma saatleri kamusal hizmetlerin yürütülmesini yavaşlatarak, özel sektörün kamudan aldığı hizmetin kalitesini ve etkinliğini düşürmekte, maliyetini artırmaktadır. Özel sektör odaklı bir ekonomi yaratılması için kamu çalışma saatleri özel sektörü yavaşlatan değil, hızlandırarak, en kaliteli hizmeti sunma ve verimliliği artırma temelinde düzenlenmelidir.

AÇIKLAMA

Bu bülten, Kıbrıs Türk Ticaret Odası (KTTO) tarafından, güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan elde edilen bilgi ve veriler kullanılarak hazırlanmıştır. KTTO, bu bilgilerin doğru, eksiksiz ve değişmez olduğunu garanti etmemektedir. Bu sebeple, okuyucuların, bu bülten-den elde edilen bilgilere dayanarak hareket etmeden önce, bilgilerin doğruluğunu teyit ettirmeleri önerilir ve bu bilgilere dayanılarak aldıkları kararlarda sorumluluk kendilerine aittir. Bilgilerin eksikliği ve yanlışlığından KTTO hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz. Ayrıca, KTTO'nun tüm çalışanları ve danışmanlarının, herhangi bir şekilde bilgiler dolayısıyla ortaya çıkabilecek doğrudan veya dolaylı zararlarla ilgili herhangi bir sorumluluğu yoktur. Bunlara ilaveten, KTTO, bültenlerin internet üzerinden e-posta yoluyla alınması durumunda virüs, hatalı gönderim veya diğer herhangi bir teknik sebepten dolayı alıcının donanımına veya yazılımına gelebilecek herhangi bir zarardan dolayı sorumlu tutulamaz.



Kıbrıs Türk Ticaret Odası

Adres: 90, Bedrettin Demirel Caddesi, Lefkoşa – KKTC

Tel.: 0392 228 37 60 Faks: 0392 228 30 89

E-Posta: ktto@ktto.net

